

Konferenssitulkkien prima vista -tulkkausratkaisut

Pro gradu -tutkielma

Annika Stenvall

Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Toukokuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Oikeustulkkaus

Tekijä: Annika Stenvall

Työn nimi: Konferenssitulkkiens prima vista -tulkkausratkaisut

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Toukokuu 2021

Sivumäärä: 59

Avainsanat: Prima vista -tulkkaus, tulkkausstrategiat, konferenssitulkkaus, virheanalyysi, kognitiivinen kapasiteetti, ekvivalenssi

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Tiivistelmä: Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella konferenssitulkkiens tekemiä prima vista -ratkaisuja ja sitä, miten he kokevat omat suorituksensa.

Tutkimuksen aineisto on kerätty keväällä 2021 etäyhteyden kautta nauhoitettujen tulkkauskokeiden ja haastattelujen avulla. Tutkimukseen osallistui kolme konferenssitulkkiä, jotka tulkkasivat kaksi rakenteeltaan ja rekisteriltään erilaista ranskankielistä tekstiä prima vista -menetelmällä suomeksi. Puhuen rytmittämistä analysoitiin Praat-ohjelman avulla.

Tulkkauksen arvioinnin subjektiivisuuden välttämiseksi tulkkausongelmien ja -strategioiden tunnistamisessa käytettiin Henri Barikin (1971) virhejaottelua. Semanttisen ekvivalenssin arvioinnissa Barikin jaottelun avulla pyrittiin analysoimaan kohdat, jotka tuottivat ongelmia yhdelle tai useammalle tulkille, minkä avulla voitiin arvioida kognitiivista kuormittavuutta. Daniel Gilen (2009) ja Marjorie Agrifolgiön (2004) kognitiivista kuormittavuutta kuvaavat mallit auttoivat ymmärtämään syitä virheiden syntymiseen. Gilen (2009) tulkkausstrategioiden jaottelulla pyritään kuvamaan tulkkiens tekemiä ratkaisuja ongelmatilanteissa.

Aineistosta kävi ilmi, että lähdekielen interferenssi on vahvaa pitkissä virkkeissä kieliparissa ranska–suomi. Tulkkit pilkkoivatkin merkitysyksiköt osiin työmuistin säästämiseksi eivätkä tulksanneet koko virkettä yhtenä virkkeenä vaan jakoivat sen osiin. Lukusanojen tulksaaminen oli ongelmallista sijamuotojen monimutkaisuuden ja pituuden vuoksi, vaikka luvut olivat tulkin nähtävissä lähdekielisessä tekstissä. Niiden kohdalla ilmeni korjauksia ja toistoa. Tulksattavien tekstien haasteet osoittautuivat pitkälti yksilöllisiksi, sillä eri tulksilla vaikeudet eivät liittyneet samoihin lähtötekstin kohtiin. Tulkkiens käyttämässä strategioissa oli sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Haastattelujen kautta saatiin selville, että tulkkit pyrkivät unohtamaan mahdolliset virheensä nopeasti ja siirtymään seuraavaan tehtävään.

Tutkimustuloksissa korostui tulkkauksen arvioinnin kompleksisuus, sillä virheiden lokerointi on hankalaa ja subjektiivista. Tulkkaus on kuitenkin aina epätäydellistä, joten pitäisi keskittyä positiivisiin aspekteihin negatiivisten sijaan.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen aihe.....	1
1.2	Kääntäminen ja tulkkaus	2
1.3	Prima vistan erityispiirteitä.....	4
1.4	Prima vista -käsitteen määrittely.....	4
1.5	Tutkielman rakenne	6
2	Kognitiivinen kapasiteetti ja prima vista	7
3	Tulkkauksen arviointi	12
3.1	Laadun arviointi.....	12
3.2	Barikin virhejaottelu	14
3.2.1	Poistot	14
3.2.2	Lisäykset	15
3.2.3	Korvaukset ja virheet.....	15
4	Tutkimusaineisto	17
4.1	Aineiston esittely	17
4.2	Litterointi.....	18
5	Analyysi	20
5.2	Puheen rytmittäminen ja sujuvuus.....	21
5.2.1	Puhenopeus ja puhejaksojen pituus.....	21
5.2.2	Mieteeäännet ja tauot	24
5.3	Täytesanat, korjaukset, varaslähdöt ja uudelleenmuotoilu.....	25
5.4	Tarkkuus ja sisältö	26
5.4.1	Poistot	27
5.4.2	Lisäykset	28
5.4.3	Korvaukset ja virheet.....	30
5.5	Toistuvat ilmiöt	31
5.5.1	Tervehdykset.....	31
5.5.2	Lukujen tulkkaminen.....	32
5.5.3	Lähdetekstin interferenssi	34
5.6	Käännösstrategiat ja tulkkiprofiilit	37
6	Pohdinta	40
7	Lähteet	43
8	Liitteet	46
	Résumé en français	50

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe

Prima vista on simultaani- ja konsekutiivitulkkausten rinnalla yksi tulkkausten menetelmistä, jossa tulkki lukee kirjoitetun lähdetekstin kohdekielellä ääneen kuulematta puhujan ääntä. Prima vista -tulkkausmenetelmälle ominaista on lähdetekstin visuaalisuus, eli tulkkaus tapahtuu kahden kielen lisäksi kielen kirjoitetun ja puhutun muodon välillä (Isolahti 2013: 82). Prima vista kutsutaankin usein tulkkausten ja kääntämisen hybridimuodoksi (Čeňková 2015: 374). Kaikki eivät pidä menetelmää tulkkausten muotona, sillä lähdetekstin puhujan ääni puuttuu. Konsekutiivi- eli peräkkäistulkkauksessa ja simultaanitulkkauksessa eli samanaikaistulkkauksessa viesti katoaa, kun puheenvuoro on ohi, mutta prima vistassa teksti jää tulkin saataville (Gile, 1997: 204). Prima vista muistuttaa osittain simultaanitulkkausta, sillä molemmissa tulkin on välitettävä viesti suullisesti mahdollisimman nopeasti analysoidessa seuraavaa kohtaa (Lambert, 2004: 298, Pöchhacker 2004: 19). Menetelmä voikin olla tulkeille vaikeampaa visuaalisen interferenssin ja yksittäisiin sanoihin keskittymisen vuoksi (Čeňková 2015: 375). Prima vista on kognitiivisesti haastavaa, sillä kokenutkaan tulkki ei voi palata tekstissä eteen- tai taaksepäin ilman että puheen sujuvuus kärsisi.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan kokeneiden konferenssitulkkiensa prima vista -ratkaisuja keskittyen kohdekielisen tekstin tuottamisvaiheeseen. Tarkoituksena on analysoida tulkattavan tekstin ja tulkkeen välistä semanttista vastaavuutta ja puheen rytmitystä. Tutkimukseen osallistuneet kolme konferenssitulkkiä lukivat kaksi ranskankielistä tekstiä ääneen suomeksi, eli tekivät teksteistä *prima vistat*, minkä jälkeen heitä haastateltiin lyhyesti. Haastattelun yhdistämisellä tulkkausten arviointiin pyritään näkemään vastaako tulkkiensa käsitys omasta suorituksestaan todellisuutta. Suoritusten vastaavuuden arvioinnissa sovelletaan Henri Barikin (1971) jakoa virhekategoriioihin. Daniel Gilen (2009) sekä Marjorie Agrifoglion (2004) kuormittavuusteorioiden avulla pyritään selvittämään virheiden syntyä ja analysoimaan, miten konferenssitulkkiensa tekemät tulkkausratkaisut eroavat toisistaan prima vista -tulkkauksissa.

1.2 Kääntäminen ja tulkkaus

Tulkkaus on lyhyesti sanottuna välitön suullinen käännös. Mutta se on etenkin viestinnän edistämistä kielimuurin erottamien osapuolten välillä. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästä kielimuurista, sillä osapuolilla voi olla erilaiset lähtökohdat niin koulutuksen, sosiaalisen taustan kuin kulttuurinkin suhteen. Jonesin (1998: 3-4) mukaan viestintäongelmat eivät ole ainoastaan käännösongelmia, sillä puhuja saattaa käyttää kulttuurisidonnaisia ilmaisuja, joille ei ole vastinetta kohdekielellä. Joitain ilmaisuja on mahdoton tuottaa kohdekielellä, jolloin tulkki joutuu selittämään asian kuulijalle vaihtoehtoisella tavalla ratkaistakseen käännösongelman (Christiane Nord, 2016: 5). Tulkin pitää saada kuulija ymmärtämään viestin merkitys sananvalintojen, synonyymien tai äänensävyyn avulla taikka parafrasilla eli selittävällä käännöksellä.

Pöchhackerin (2004: 13) mukaan tulkkaus on kääntämisen muoto, jossa tuotetaan lopullinen käännös kohdekielellä ainutkertaisen lähdekielen tuotoksen perusteella. Setton ja Dawrantin (2007: 4) mukaan tulkit toimivat viestinvälittäjinä eri kieliä puhuvien ihmisten välillä. Kirchoffin (1976) mielestä tulkkaus on viestintäjärjestelmä, joka operoi lingvististen ja ekstralingvististen muuttujien avulla. Kaikki viestinvälitystilanteet ovat osa niin paikallisia olosuhteita kuin laajempia sosiokulttuurisia olosuhteita. Jokainen ilmaisu on voimassa ainoastaan tilanteessa, jossa se esiintyy. Tulkkaus voidaan nähdä niin mentaalisenä tapahtumana kuin vuorovaikutustapahtumana (Isolahti 2013: 23).

Tässä tutkielmassa tarkastellaan erityisesti prima vista -tulkkausmenetelmää, jota pidetään usein kääntämisen ja tulkkauksen hybridimuotona (Agrifoglio 2004: 43, Isolahti 2013: 82, Setton ja Dawrant 2007: 205). Kääntämisen ja tulkkauksen suurin ero on reaaliaikaisuus, joka sitoo tulkkaussuorituksen aikaan, paikkaan ja tilanteeseen (Setton ja Dawrant 2007: 6). Kääntämisessä alkuperäisen tekstin tuottaja on kirjoittanut tekstin tiettyyn aikaan tietyssä paikassa, tiettyä lukijaa varten. Teksti annetaan kääntäjälle, joka luo uuden tekstin uudelle lukijakunnalle, joka lukee sen uudessa paikassa, uuteen aikaan. Sama teksti elää, kun konteksti muuttuu. (Setton ja Dawrant 2007: 7). Isolahden (2013: 77) mukaan tulkkaukselle ominaista on sen tapahtuminen rajoitetun ajan puitteissa. Tulkilla ei ole rajattomasti aikaa tutustua tulkattavaan puheeseen tai tekstiin, vaan hänen on toimittava välittömästi. Tulkkausta ei voi kertaluonteisuuden vuoksi korjata jälkeenpäin kuten käännöstä (Reiss ja Vermeer 1986: 11). Tulkki voi toki korjata itseään tulkkaustilanteessa, mutta olisi epäammattimaista jatkuvasti uudella puheenvuorolla palata korjaamaan aiempaa tulkettaan, sillä tulkki menettäisi helposti uskottavuutensa korjailuillaan. Tulkki ei saa elää menneisyydessä. Hyvä tulkki oppii virheistään, muttei suorituksen aikana takerru niihin.

Tulkin kannattaa muistaa, että suullisessa viestinnässä niin puhujalla kuin kuulijalla on erilaisia rajoituksia. Pöchhackerin (2004: 19) mukaan prima vistaa voidaan pitää eräänlaisena simultaanitulkkauksen muotona, koska tulkin on tuotettava puhetta samalla kun hän lukee lähdekielistä tekstiä. Viime kädessä tulkki määrää tahdin, mutta tahdin hidastuessa liikaa menetelmä muistuttaa enemmän konsekutiivia kuin simultaania. Vaikka tulkki voi itse päättää tahdin lukiessaan paperilta tai muulta alustalta, on tavoitteena tuottaa sujuvaa puhetta mahdollisimman nopeasti tai ainakin sujuvasti. Sujuvan vaikutelman saavuttaminen ei onnistu, ellei tulkki muotoile kohdekielistä viestiä jo lukiessaan (Agrifoglio 2004: 45).

Konferenssitulkkauksessa puheet eivät aina ole spontaaneja vaan useimmiten etukäteen valmisteltuja, eli tulkki joutuu käytännössä tulkkaamaan lukupuhetta (vrt. Miriam Shlesinger 1989). Prima vista -menetelmän erottaa lukupuheen tulkkauksesta puhujan äänen puuttuminen. AIIC:in sopimusehdoissa mainitaan, että mikäli tilaisuudessa luetaan teksti ääneen, on se toimitettava tulkille etukäteen. Jos tulkki on onnekas, näin myös todellisuudessa käy. Kirjoitetun tekstin antaminen tulkille etukäteen lukupuhe-tilanteessa saattaa helpottaa esimerkiksi nimien, lyhenteiden tai lukujen tulkkaamista oikein, mutta tekstin näkeminen paperilta saattaa aiheuttaa myös interferenssiä. Puhuja saattaa poiketa alkuperäisestä puheesta ja tulkin pitääkin pysyä valppaana, minkä vuoksi papereissa lukee yleensä *check against delivery*. Asiakirjojen luottamuksellisuus voi niin oikeus- kuin konferenssitulkkauksessa olla osasy siihen miksi tulkit joutuvat tekemään prima vistaa valmistautumatta. Toisaalta Kinnunen ja Vik-Tuovinen (2013: 2) huomauttavat, että tulkin ammattietiikan peruspilareita ovat luottamuksellisuus, puolueettomuus ja neutraalius, joten asiakirjojen luovuttaminen tulkeille ei pitäisi olla ongelma.

Tulkkeja voidaan kokouksissa pyytää lukemaan asiakirja tai puhe kohdekielellään, ilman että se luettaisiin ääneen lähdekielellä. Edustaja voi haluta suullisen käännöksen hänelle toimitetusta tekstistä tai osa kirjoitetusta puheesta annetaan tulkille luettavaksi toisella kielellä (Gile 2009: 180). Čeňkován (2010: 320) mukaan tulkki voi joutua tekemään prima vistaa esimerkiksi lukiessaan lehdistötiedotetta tai välittäessään tervehdyksen henkilön puolesta, joka ei ole päässyt paikalle. Prima vistaa saatetaan käyttää kokouksissa, joissa pienryhmä on valmistellut esityksen pleenunia varten tai kansainvälisissä kokouksissa, joissa joku haluaa käyttää kieltä, joka ei ole tilaisuuden virallisten kielten joukossa eli ei kuulu tilaisuuden kieliregiimiin, eli siihen ei ole tarjolla simultaanitulkkausta. Tällöin tulkki lukee tekstin virallisiin kieliin kuuluvalla kohdekielellään konsekutiivimenetelmällä, minkä loput tulkit tulkkaavat hänen releeltään simultaanisesti.

1.3 Prima vistan erityispiirteitä

Prima vistassa tulkki vastaanottaa viestin näköaistinsa kautta ja tuottaa sen suullisesti, eli viesti muuttuu visuaalisesta auditiiviseen muotoon (Isolahti 2013: 82). Kirjoitetut tekstit ovat usein syntaktisesti, leksikaalisesti ja tyylillisesti monimutkaisempia kuin puhekieli (ks. Shlesinger 1989). Ne sisältävät enemmän hypotaksiin kuuluvia alustuskonjunktioita, kun taas puhekieli suosii parataksin mukaisia rinnastuskonjunktioita. Kirjoitettu ja puhuttu kieli eroavat toisistaan leksikaalisessa vaihtelussa sekä sanaston tasolla. Agrifoglio (2004: 44) huomauttaa, että kirjoitettu kieli sisältää lisäksi sidosanoja ja retorisia rakenteita, joita ei puhekielessä esiinny. Angelone ym. (2010: 64) mukaan lukupuheen tulkkauksessa on samat haasteet. Gile (1997:204) on myös huomannut lingvististä interferenssiä prima vistassa. Interferenssin voi aiheuttaa lähdekielen kieliopillinen rakenne, mutta myös näkö- ja kuuloaistin toiminta eli tulkin kognitiivinen prosessi. Agrifoglion (2004: 46-47) mukaan prima vista on kognitiivisesti haastavaa, koska tulkin katse ohjautuu tekstiin, mikä aiheuttaa kognitiivista interferenssiä. Prima vista on erinomainen harjoittelumenetelmä tulkeille, sillä se kehittää immuniteettiä lingvistiselle interferenssille (Setton ja Dawrant 2007: 205).

Prima vista jakaa mielipiteitä, eivätkä kaikki tulkit ole tottuneita menetelmään. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet tulkit sanoivat tehneensä prima vistaa erittäin harvoin, kun taas lukupuheen tulkkaus oli heille tuttua. Audiomuotoisen viestin puuttuminen häiritsi joidenkin tulkkien keskittymistä, eivätkä he sen vuoksi pitäneet prima vistaa oikeana tulkkauksen muotona.

1.4 Prima vista -käsitteen määrittely

Tulkkauksen tutkijat eivät aina ole yksimielisiä alan käsitteistä, joten niiden käyttö vaihtelee niin eri tutkijoiden välillä kuin myös koulukunnittain. Tulkkausalan käsitteiden määrittelyn pitäisi kuitenkin olla tarkempaa ja yhtenäisempää. Tässä alaluvussa avaan tutkijoiden käyttämiä termejä *prima vistan* käsitteestä.

Yleisellä tasolla minkä tahansa lähdekielellä luetun tekstin tuottamista suullisesti voidaan kutsua *prima vistaksi*. Termi prima vista on peräisin ilmaisusta *a prima vista*, joka on italiantielinen musiikkitermi ja tarkoittaa soittoa nuoteista ensinäkemältä. Gonzáles ym. (1991: 401) käyttää vertausta musiikkiin: termiä *prima vista* käytetään tulkkauksessa vastaavasti kuin musiikissa: tulkki saa ensimmäistä kertaa eteensä lähdekielisen tekstin, jolle hänen on mahdollisimman nopeasti

tuotettava kohdekielinen suullinen käännös, siinä missä muusikko tuottaa prima vistassa musiikkia instrumentillaan.

Pöchhackerin (2004: 19) mukaan termi *sight interpretation* olisi osuvampi termivastine *prima vistalle* ja *sight translation* olisi puolestaan osuvampi *a vistalle*, sillä *sight interpretation*issa tulkkauksessa tapahtuu välittömästi, kun taas *sight translation*issa teksti on tulkille entuudestaan tuttu. Mikkelson (2000: 76) toteaa, että *a vista* (engl. *sight translation*) soveltuu käytettäväksi esimerkiksi vakiolomakkeisiin, joiden muotoon tulkki on voinut tutustua ja tottua aiemmissa tulkkauksissaan. Olisi kenties sopivinta käyttää termiä *first sight translation*, jos puhutaan tulkkauksesta ilman valmisteluita. Lambert (2004: 298) käyttää termiä *sight translation* puhuessaan kirjoitetun tekstin tulkkauksesta. Hän erottelee stressaavan muodon, jossa tulkki ei saa nähdä tekstiä etukäteen ja vähemmän stressaavan, jossa tulkilla on aikaa valmistautua. Lambert painottaa siis *prima vistan* ja *a vistan* eroa, mutta puhuu kuitenkin *sight translationin* eri muodoista, joten termi *sight translation* on hänelle yläkäsite, eikä käytä termiä *first sight translation*. Hän käyttää puolestaan termiä *sight interpretation* lukupuheen tulkkauksesta (vrt. Pöchhacker). Lambertin mukaan tulkille on haastavinta, kun tämä ei saa tutustua tekstiin etukäteen, mutta tehtävän vaikeustaso voidaan helpottaa antamalla tulkille n. 10 minuuttia aikaa tutustua 300 sanan pituiseen tekstiin.

Agrifoglio (2004) käyttää termiä *sight translation*, kun taas Jiménez Ivars (1999: 142) toteaa, että käsitteen määrittely ja siihen viittaavaan termin käyttö on puutteellista lukuisilla kielillä eivätkä tutkijoiden näkemys termeistä ole yhtenäinen. Jiménez Ivars jakaa *prima vistan* seuraaviin kategorioihin:

- *traducción a ojo: prima vista*: tulkkauksensa ensinäkemältä
- *traducción a la vista preparada: a vista*: tulkilla on ollut mahdollisuus lukea teksti etukäteen
- *traducción a la vista, consecutiva (síntesis, traducción explicación): tiivistetty a vista*: tulkki lukee tekstin, jonka jälkeen hän muotoilee tai selittää sen tai osan siitä suullisesti
- *traducción a la vista en interpretación consecutiva: lukupuheen konsekutiivinen tulkkauksensa*: puhujan ääneen lukeman tekstin ei-lineaarinen uudelleenmuotoilu konsekutiivilla
- *simultanea con texto: lukupuheen tulkkauksensa*: simultaanin ja *prima vistan* yhdistelmä, tulkit ovat saaneet puhujan lukeman puheen etukäteen viimeistään ennen konferenssin alkua

Suomeksi käytetään usein termiä *prima vista* puhuttaessa tulkkausmenetelmästä, joka käsittää lähes kaikki Jiménez Ivarsin mainitsemat tulkkaustilanteet. Selkeämmät vastineet voisivat kuitenkin auttaa asiakkaita ymmärtämään tulkin ammatin vaativuutta. Tulkin työssä tulkkausmenetelmät saattavat hybridisoitua keskenään. Tulkki voi olettaa tekevänsä simultaania joutuessaan tulkkaamaan lukupuhetta. Puhuja voi poiketa täysin etukäteen toimitetusta puheestaan, jolloin kyseessä on simultaanitulkkaus lukupuheen tulkkauksen sijaan. *Prima vistalla* tarkoitetaan tässä tutkielmassa tekstin tulkkausta valmistautumatta.

1.5 Tutkielman rakenne

Seuraavassa luvussa kuvailen *prima vista* -menetelmää kognitiivisen kuormittavuuden näkökulmasta pohjautuen Gilen (2009) ja Agrifoglion (2004) kuormittavuusmalleihin. Sen jälkeen kuvailen tulkkauksen laadun arviointia. Vastaavuuden ja virheiden arvioimiseen käytän Barikin (1971) virhejaottelua. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimusaineiston ja kuvailen litterointimenetelmää. Analyysiosiossa esittelen aineistosta tekemäni havainnot ja niihin liittyvää oleellista teoriaa. Analyysin ensimmäisessä osassa tarkastelen puheen rytmittämistä ja sujuvuutta analysoimalla puhenopeutta, puhejaksojen pituutta, mieteäniä ja taukoja. Seuraavaksi tarkastelen täytesanoja, varaslähtöjä ja korjauksia. Analysoin tarkkuutta ja sisältöä yleisemmin etsien tulkkeissa ilmaantuvia toistuvia ja yksittäisiä ilmiöitä. Analyysiosion lopuksi käsittelen tulkkien käyttämiä tulkkausstrategioita. Viimeisessä luvussa pohdin tutkimuksen tuloksia kokonaisuutena ja kuvailen tulkkien kokemusta omista suorituksistaan haastatteluissa kerätyn tiedon avulla.

2 Kognitiivinen kapasiteetti ja prima vista

Tässä luvussa käyn läpi Gilen (1995; 2009) ja Agrifoglion (2004) prima vistaa koskevat mallit sekä muita tutkimustuloksia tulkkauksen menetelmien kuormittavuudesta.

Ihmisen aivojen kognitiivinen prosessointikapasiteetti jakautuu automaattisiin ja ei-automaattisiin toimintoihin, mutta tulkkauksien harjoittaminen voi muuttaa jotkin ei-automaattiset toiminnot automaattisiksi. Automaattisia toimintoja kutsutaan proseduraalisiksi ja niiden aktivointi tapahtuu tiedostamatta (Riccardi 2005: 757). Tulkkauksenvirheitä syntyy kognitiivisen kapasiteetin ylittyessä. (Gile 2009: 158–159, ks. myös Chen 2015) Kognitiivisessa kapasiteetissa on eroja yksilöjen kesken. Kokeellisen psykologian tutkimukset osoittavat henkilön tarvitsevan vähintään kuusi kuukautta intensiivistä harjoittelua onnistuakseen tehtävissä, joissa vaaditaan keskittymisen jakamista kahteen eri asiaan. (Spelke ym. 1976; Hirst ym. 1980). Lambertin (2004: 298) mukaan ihmisen kyky jakaa keskittymisen erilaisiin samanaikaisiin tehtävään voidaan selittää kolmella eri hypoteesilla. Ensimmäisen hypoteesin mukaan tekijä ei selviä kahdesta samanaikaisesta tehtävästä ilman lisäponnisteluita. Toisen hypoteesin mukaan tekijä ei pysty suorittamaan tehtäviä samanaikaisesti vaan vuorottelee niiden välillä. Kolmannen hypoteesin mukaan tekijä on automatisoinut kahden samanaikaisen tehtävän suorittamisen harjoittelun kautta, eikä hänen tarvitse käyttää kognitiivista kapasiteettia valvoakseen samanaikaisia tehtäviä (eli hän voi kuunnella kieltä X samalla kun hän tekee siitä suullista käännettä kieleen Y).

Gilen kehittämät (2009) mallit, englanniksi *effort models*, jakavat tulkkauksessa tapahtuvan kognitiivisen prosessin neljään eri osa-alueeseen, jotka kilpailevat aivojen suorituskyvystä. Kuunteleminen ja analysointi (*L*) käsittää kaikki kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen liittyvät prosessit. Muistaminen (*M*) tarkoittaa informaation varastoimista tulkin lähimuistiin ja tuottaminen (*P*) kaikkia tuottamiseen liittyviä prosesseja viestin ymmärtämisestä viestin muodostamiseen kohdekielellä. Koordinointi (*C*) edustaa kognitiivista kuormitusta ja syntyy kolmen em. prosessin yhdistämisestä. Lisäksi Gile mainitsee pitkäaikaismuistista mieleen palauttamisen (*Rem*) sekä lukemisen (*Read*). Gilen (1995) alkuperäisen mallin mukaan prima vista olisi vaatinut tulkilta ainoastaan lukemista ja tuottamista, mutta hän päivitti mallia 2009. Gilen prima vistaa koskevat kognitiiviset kaavat voidaan esittää seuraavasti:

Gile 1995: $ST = Read + P$

Gile 2009: $ST = Read + M + P + C$

Myöhemmän mallin mukaan prima vista kuormittaa tulkin lyhytaikaismuistia vähemmän verrattuna muihin tulkkausmenetelmiin, koska teksti on koko ajan näkyvillä. Vaikka tulkki voi itse määrätä tahdin, voi puhujan intonaation ja taukojen puuttuminen omalta osaltaan vaikeuttaa suoritusta. Lukeminen voi aiheuttaa interferenssin, varsinkin jos kielet eroavat toisistaan syntaktisesti huomattavan paljon. Gilen tasapainotteluteorian (*tightrope hypothesis*) mukaan tulkki tekee jatkuvasti töitä lähellä maksimikapasiteettiaan. Yhden osa-alueen ylikuormitus johtaa helposti tulkkausvirheisiin.

Agrifoglio (2004: 45) arvioi, että prima vistassa vaaditaan kuitenkin samankaltaista muistamista (*M*) ja koordinoitua (*C*) kuin simultaanitulkkauksessa. Agrifoglion tutkimukseen osallistuneet koehenkilöt olivat ammattitulkkeja, joilla jokaisella oli vähintään yhdeksän vuoden työkokemus. Vaikka tulkit saivat tekstin 5 minuuttia etukäteen, ei muutaman minuutin valmistautumisaika välttämättä riittänyt vaikeaan tekstiin. Kaikki tutkimukseen osallistuneet tulkit tekivät vähemmän merkitykseen liittyviä sisältövirheitä ja enemmän ilmaisu- eli sanavalintavirheitä prima vistassa kuin simultaani- tai konsekutiivitulkkauksessa. Merkitys- ja ilmaisuvirheiden suhde oli käänteisesti lähes identtinen prima vistassa verrattuna konsekutiiviin. Suurin osa ilmaisuvirheistä prima vistassa oli syntaktisia tai kielipillisiä, mutta myös sanastoon liittyviä virheitä ilmeni. Poistojen määrä oli vähäinen, minkä voi selittää tekstin saatavuudella. Tulosten perusteella vaikutti siltä, että tulkkien lyhytaikaismuisti ylikuormittui prima vistassa verrattuna muihin tulkkausmenetelmiin. Vaikka tulkki voi prima vistassa säädellä tuottamisen nopeutta päästäkseen sujuvaan lopputulokseen, hän joutuu prosessoimaan lukemaansa lausetta samalla kun hän tuottaa edellistä lausetta. Myös kielten väliset syntaktiset erot pakottavat tulkin varastoimaan tietoa puskurimuistiinsa, kunnes sen voi asianmukaisesti sisällyttää kohdekielen tulkkeeseen. Agrifoglion mielestä muistamisen kuormituskapasiteetti on kuitenkin prima vistassa pienempi kuin simultaanitulkkauksessa, sillä teksti jää tulkille näkyviin. Agrifoglio ehdottaa seuraavaa mallia:

Agrifoglio 2004: $ST = Read + P + m + C$

Tulkin aivojen ylikuormittuessa kognitiivinen tasapaino järkkyy, mikä johtaa virheisiin ja poistoihin tulkkauksessa. Viezzi (1989; 1990) vertasi vieraan kielen lukemista ja kuuntelemista sekä simultaanitulkkausta ja prima vistaa. Lukeminen ja kuunteleminen jäivät tutkimuskohteilla yhtä

hyvin mieleen, kun taas prima vistassa muistiin jäämisen aste oli yllättäen alhaisempi kuin simultaanissa. Viezzi uskoo syyn tähän olevan tekstin saatavuus; tulkki ei paina asioita mieleensä eli ei kuormita muistiaan tarpeettomasti ennen kuin se on välttämätöntä. Hän toteaa, että simultaanitulkkauksen ja prima vistan prosessit ovat erilaisia, sillä tulkki käyttää eri metodeja tulkattavan tiedon hankkimiseen. Myös Agrifoglio (2004: 47) toteaa, että lukija voi aina palata taaksepäin tekstissä. Prima vistaa ei tee vaikeaksi niinkään kirjoitetun kielen syntaksi kuin *Read*-, *M*- ja *P*-toimintojen samanaikainen koordinointi, kun samalla pitää lisäksi välttää kirjoitetun tekstin kielen interferenssiä. Mieli prosessoi auditiiviset ja visuaaliset ärsykkeet eri tavoin: kuulija vastaanottaa jatkuvaa signaalia, johon hän ei voi vaikuttaa, kun taas lukija voi valita, kuinka paljon aikaa hän käyttää tiettyyn lauseeseen

Angelone ym. (2010: 67) toteavat että kääntäminen ja prima vista vaativat samankaltaista lukemista ja analysointia, mutta prima vistassa on lisäksi läsnä aikapaine. Jos tulkki ei ymmärrä lukemaansa kohtaa, voi se vaikuttaa häiritsevästi lopputulokseen. Kääntäjä voi turvautua ulkopuolisiin resursseihin, mutta tulkilla ei tilanteen välittömyyden vuoksi ole siihen mahdollisuutta. Suullisesti tuotetun käännöksen ei oletetakaan olevan yhtä laadukas kuin kirjoitetun, joten prima vistaa tehdessä tulkki voisi sijoittaa suuremman osan kapasiteetistaan lukemiseen ja analysointiin (*Read*) tuottamisen hienosäädön (*P*) sijaan.

Angelone ym. teettivät kahden tekstin prima vista -tulkkauksen ja kirjallisen käännöksen espanjasta englantiin Kentin yliopiston maisterivaiheen opiskelijoilla. Molemmissa prima vistan tehtävissä teksteissä (teksti A ja teksti B) oli kaksi mielenkiinnon kohteena olevaa kohtaa, joita he tutkivat lähemmin silmäliiketutkimuksen avulla. Molemmat tekstit sisälsivät yhden syntaktisesti monimutkaisemman kohdan ja yhden helpomman, joka noudatti puhutun kielen yksinkertaisempaa syntaksia. Angelone ym. olettivat, että syntaktisesti vaikeammat tekstikohdat tuottaisivat pidempiä silmänliikkeiden fiksaatioita, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Ero analysoitavien kohtien välillä oli pieni. Visuaalinen interferenssi, eli ärsykkeen vastaanottaminen näköaistin kautta vaikutti tuloksiin vahvemmin kuin syntaktinen kompleksisuus.

Lambert (2004: 296) toteaa että kahden tehtävän samanaikainen suorittaminen ei lankea ihmiselle luonnostaan, mutta harjoitus voi tehdä mestarin. Kuunteleminen ja puhuminen samanaikaisesti on kognitiivisesti kuluttavaa, ja siksi ammattitulkit pyrkivätkin työskentelemään 20 minuutin vuoroissa. Lyhyetkin tauot tuottamisessa ovat simultaanitulkille tervetulleita, ja samalla hän pystyy kuuntelemaan puhujaa ilman oman äänensä aiheuttamaa interferenssiä. Gran ja Fabbro (1995)

totesivat, että kouluttamaton tulkki joutuu keskittymään joko alkuperäisen puheen kuuntelemiseen tai omaan tuotokseensa. Lambert (2004) halusi tutkimuksessaan selvittää, onko silmin nähtävästä tekstistä aloitteleville tulkeille pikemminkin haittaa vai hyötyä. Hän vertasi prima vistaa (*sight translation*), lukupuheen tulkkausta (*sight interpretation*) ja simultaanitulkkausta teettämällä Ottawan yliopiston opiskelijoilla 20 minuutin pituisen puheen kolmessa yhtä pitkänä jaksossa em. menetelmillä. Opiskelijat tulkkasivat B-kielestään ranskasta A-kieleensä englantiin. Tutkimustuloksissa oppilaat suoriutuivat lähes identtisen hyvin prima vistassa ja lukupuheen tulkkauskesä, kun taas simultaanitulkkauksen tulokset olivat heikommat.

Barbara Moser-Mercer (1995) huomasi, että prima vistaa tehdessään aloittelijat tulkkasivat usein lineaarisesti sana sanalta ammattilaisten ollessa vähemmän hätäntyneitä. Kokeneet tulkit keskittyvät ensin merkitykseen etsien tekstistä subjektin, predikaatin ja objektin. Ammattilaiset olivat lähes kaksi kertaa nopeampia kuin aloittelijat, eikä visuaalinen interferenssi vaikuttanut heihin samalla tavalla kuin aloittelijoihin. Moser-Mercerin mielestä näkö- ja puheaisti, eli prima vistassa sisään- ja ulostulokanavat eroavat toisistaan tarpeeksi, joten interferenssi on pienempi kuin simultaanissa, jossa tulkki käyttää kuulo- ja puheaistiaan. Bóna ja Bakti (2020) vertasivat spontaanin ja valmistellun puheen sekä konsekutiivin ja prima vistan kognitiivista kuormittavuutta teettämällä opiskelijoilla neljä eri harjoitusta. Prima vista oli opiskelijoille haastavinta. Puheen tuottamisen hitaus ja taukojen suuri määrä ja kesto viestivät tehtävän kognitiivisesta kuormittavuudesta.

Pedersen ja Dam (2017) tutkivat opiskelijoiden lyhytaikaismuistin kuormittumista prima vistan tuottamisvaiheessa perustuen analyysinsä Agrifoglion (2004) tutkimukseen. Tulkit joutuivat käyttämään lyhytaikaismuistiaan niin monimutkaisempien kuin yksinkertaisempienkin lauseiden kohdalla. Suoritusten jälkeen toteutetuissa haastatteluissa ilmeni, etteivät opiskelijatulkit olleet tietoisia lyhytaikaismuistin hyödyntämisen mahdollisuudesta. Tulokset sopivat yhteen Gilen (2009) kuormittavuusmallin kanssa, mutta tutkijat ehdottavat mallin kehittämistä lisäämällä malliin omavalvonta-komponentin. Pyrin omassa analyysissä selvittämään tulkkien lyhytaikaismuistin kuormittumista Agrifoglion (2004) ja Gilen (2009) mallien mukaan inspiroituneena Pedersen ja Dam (2017) tutkimusmetodista.

Kyky ja soveltuvuus määrittävät yksilön mahdollisuuksia suoriutua tehtävästä. Pyörällä ajaminen, vieraan kielen puhuminen ja simultaanitulkkaus ovat kaikki kykyjä. Valmius, mahdollisuus ja kapasiteetti vaikuttavat yksilön työsuorituksen tasoon. Valmiudella tarkoitetaan yksilön halukkuutta

ja asennetta suorituksen saavuttamiseen. Mahdollisuudella puolestaan tarkoitetaan otollisempia olosuhteita korkealaatuiselle suoritukselle ja kapasiteetilla yksilön omia kykyjä, eli älykkyyttä, hankittuja taitoja ja fyysistä kyvykkyyttä (Blumberg ja Pringle, 1982). Fyysinen kyvykkyys käsittää tulkin tapauksessa esim. puheen tuottamisen ja aivojen hapenottokyvyn. Mitä paremmin aivot saavat happea, sitä paremmin ne toimivat kognitiivisen paineen alla. Ammatilaisen hallitsemat tulkkausstrategiat, eli toimintatavat ongelmatilanteissa, ovat tapa optimoida oman kognitiivisen kapasiteetin käyttäminen. Esimerkkejä tulkkausstrategioista ovat lyhyen tai pitkän viiveen pitäminen suhteessa puhujaan sekä poistot, ennakointi ja yleistäminen. Ammatilainen pystyy suoriutumaan prima vistan tekemisestä, koska hän on harjoittanut osaa siinä vaadittavista kyvyistä työelämässään, mutta suoritus ei luultavasti ole yhtä korkeatasoinen kuin tulkkausmenetelmässä, johon tulkki on tottunut. Erikoisalan käsitteistöön ja sanastoon perehtyminen on valmiuteen liittyvä esimerkki tavasta varmistaa mahdollisimman korkeatasoinen suoritus.

3 Tulkkauksen arviointi

Ensimmäisessä alaluvussa avaan tulkkauksen arvioinnin subjektiivisuudesta johtuvaa ongelmallisuutta. Semanttisen ekvivalenssin kautta voidaan kuitenkin tarkastella tulkkausta vähemmän subjektiivisesta näkökulmasta, minkä vuoksi esittelen toisessa alaluvussa lähde- ja kohdekielen vastaavuuden arvioinnissa käyttämäni Henri Barikin (1971) virhejaottelun.

3.1 Laadun arviointi

Tulkkauksen arviointi on ongelmallista yhtenäisten arviointikriteerien puuttumisen vuoksi. Jokainen tulkkauksen yksilöllinen suoritus ja jopa kokeneimmat ja lahjakkaimmat ammattilaiset tekevät virheitä. Vaikka semanttinen ekvivalenssi lähde- ja kohdekielen välillä on tulkkauksessa tärkeää ei kielipillisesti virheetön, sisällöltään täysin lähdetekstiä vastaava ja kenties monotoninen suoritus välttämättä ole kuulijan mielestä parempi kuin täysin idiomaattinen, sillä tulkkauksessa kokonaisuus ratkaisee. Viestinnällisyys on tulkkauksessa tärkeää, mikä voi tarkoittaa sitä, että kuulija vaikkapa kokee, että tulkin sanat on suunnattu juuri hänelle.

Analysoidessani tulkkauksratkaisuja painotan viestin sujuvaa välittymistä enemmän kuin jokaisen yksityiskohdan tulkkauksista. Liiallisen subjektiivisuuden välttämiseksi on sisältöä ja sen välittymisen vastaavuutta kuitenkin arvioitava. Kohdekielisen tulkkauksen taukoja, toistoa, korjauksia ja puhenopeutta voidaan analysoida myös itsenäisesti ilman lähdekielistä tekstiä. Tulkkauksen laatua analysoitaessa on luonnollisesti myös verrattava tulkkien suorituksia lähdetekstiin. Gilen (2009: 27) mukaan tulkin pitäisi edustaa puhujaa uskollisesti ja muistaa, että viestintätilanteessa osapuolia on tulkin lisäksi vähintään kolme: lähettäjä, vastaanottaja ja asiakas. Eri osapuolilla saattaa olla eri odotukset tulkkauksen laadun suhteen, tai heille hyvä laatu merkitsee eri asioita (näin etenkin silloin kun tulkattavilla on viestinnässä keskenään ristiriitaiset tavoitteet kuten oikeudessa.) Pelkkä uskollisuus lähdetekstille ei riitä, sillä myös muut aspektit ratkaisevat. Onnistuneeseen viestintään tarvitaan enemmän kuin sanantarkka käänös, sillä tulkkauksen kokonaisvaltaista viestintäpalvelua.

Pelkistetyin ohjenuora, jota ammattitulkki voi seurata, on kaiken tulkkauksen ja vain tulkkauksen. Tulkin on hyvä tuntea alalla vallitsevat eettiset normit, mutta niiden noudattaminen ja soveltaminen ei pelkästään riitä, sillä tulkin suoritusta arvioidessa on otettava huomioon muitakin aspekteja kuin vain kääntämisen tarkkuus. Myös sosiaalisten normien noudattaminen, oleellisen

tiedon poimiminen viestistä, tasapainottelu kuuntelemisen ja puhumisen välillä sekä taito viestiä muiden puolesta ovat tärkeitä taitoja. (Wadensjö 1998: 285–287.)

Tulkkauksen arviointi on ongelmallista, sillä alalla ei ole olemassa vakiintuneita arviointistandardeja. Tulkkauksen ekvivalenssia alkutekstin suhteen voi verrata standardikäännöksen avulla, mutta kuka määrittää kultaisen standardin? (Setton ja Motta 2007: 204). Pöchhackerin (2004) mukaan tutkijoiden virhejaottelut eroavat toisistaan, eikä yhtenäistä, vakiintunutta järjestelmää ole olemassa. Setton ja Motta (2007) tutkivat opiskelijoiden ja ammattilaisten suorituksia lukupuheen tulkkauksessa englannista ranskaan yhdistäen arvioijien objektiiviset arvostelut kvalitatiiviseen data-analyysiin. Vakavat tulkkausvirheet korreloivat suoraan heikon laadun käsityksen kanssa. Heidän mielestään automatisoitu analyysi ei voi korvata inhimillistä arviointia, mutta se voi nopeuttaa ihmisen tekemää arviointia.

Sanatarkka käänös on oletettavasti toivottava ainoastaan oikeustulkkauksessa ja tietyissä teknisissä tai lääketieteellisissä konteksteissa, muttei niissäkään aina mahdollinen, mikä johtuu siitä, etteivät kielet korreloi aina yhden suhteessa yhteen. Yhdessä kielessä asia voidaan ilmaista substantiivilla, kun taas toisessa kielessä se ilmenee kieliopin rakenteesta. Kielten rakenteet eroavat toisistaan eikä jokaiselle ilmaisulle ole olemassa kohdekielistä vastinetta, sillä kielet sisältävät lakuunoita (sana-aukkoja) ja reaaliota (kieli ja kulttuurisidonnaisia käsitteitä). Normit ja konventiot voivat olla kulttuurisidonnaisia, siksi toimiva sanatarkka käänös voi olla mahdoton saavuttaa (Nord 2016: 5). Tulkkauksen muissa tilannesidonnaisissa lajeissa (kuten konferenssitulkkauksessa) hyvä tulkki välittää viestin eikä toista jokaista sanaa. Onnistuakseen tulkaustehtävässä tulkilla on ennestään oltava kielitaitoa, tilanteenhallintataitoa, substanssituntemusta ja tulkaustaitoa. Seleskovitchin ja Ledererin (1984) kehittämän merkitysteorian (ransk. *théorie du sens*) mukaan tulkkausprosessi koostuu viestin ymmärtämisestä sekä uudelleenmuotoilusta ja tuottamisesta kohdekielellä. Tulkkauksen välittömyyden vuoksi tulkilla ei ole aikaa toistaa puhujan jokaista sanaa, vaan on kognitiivisesti ergonomisempaa välittää viestin ydin kuulijoille. Kyse on deverbalisaatiosta, eli sanojen muuttamisesta ajatukseksi. Sanojen varastoiminen aktiiviseen työmuistiin on kuluttavaa ja siksi hyvä tulkki ”unohtaa” alkuperäisen viestin sanat ja prosessoi sen sijaan sen semanttista sisältöä. Kun tulkki ymmärtää viestin sanoman, tulee siitä osa hänen aktiivista työmuistiaan (Seleskovitch 1978: 37). Prima vistassa viesti on jatkuvasti tulkin saatavilla tekstin muodossa, mutta jos hän yrittäisi kääntää tekstiä sanatarkasti ja lineaarisesti, tulkkeen sujuvuus kärsisi. Vaikka *théorie du sens* on alun perin kehitetty tulkkaukseen, soveltuu se myös kääntämiseen ja siksi myös näiden hybridimuotoon prima vistaan.

3.2 Barikin virhejaottelu

Analysoidessani tulkkien suorituksia käytän Henri Barikin (1971) simultaanitulkkauksessa käyttämää virhejaottelua, jossa tarkastellaan poistoja, lisäyksiä ja korvauksia verrattuna lähdekieliseen tekstiin. Barik jakoi simultaanitulkkauksessa ilmestyvät virheet kolmeen kategoriaan: poistoihin, lisäyksiin ja muutoksiin, jotka johtavat eroihin lähde- ja kohdetekstin välillä. Hän vertaili kuuden henkilön tulkausta ranskan ja englannin välillä. Tutkimukseen osallistui kaksi ammattitulkkiä, kaksi vastavalmistunutta opiskelijaa ja kaksi kaksikielistä maallikkotulkkiä, joilla kuitenkin oli kytköksiä yliopiston kielten laitokseen. Ammatillaiset ylsivät parhaisiin suorituksiin, mutta ero muihin ei ollut jokaisella osa-alueella huomattava. Käyn seuraavaksi läpi virhejaottelua tarkemmin.

3.2.1 Poistot

Poistoiksi nähdään ne elementit, jotka puuttuvat kohdekielisestä viestistä verrattuna alkuperäiseen. Ne voidaan jakaa neljään eri alakategoriaan. Ensimmäiseen kategoria ovat poisjätöt (engl. *skipping omission*), joihin voidaan laskea yksittäisten sanojen tai lyhyiden lauseiden jättäminen pois. Lauseen lopullinen sanoma tai kieliopillinen rakenne ei poisjätön vuoksi muutu oleellisesti. Toinen, vakavampi kategoria ovat ymmärryksen liittyvät poistot (engl. *comprehension omission*), jolloin tulkki jättää pois jotain, mitä hän ei ole ymmärtänyt tai ei pysty tulkkamaan. Pois jää yleensä suurempi informaatioyksikkö, minkä seurauksena on merkityksen muutos ja usein myös vain viestin osittainen välittyminen (vrt. koherenssi). Barik mainitsee jaottelussaan myös viiveeseen liittyvät poistot, jotka johtuvat puhujan nopeasta tahdistasta, johon tulkki ei ehdi mukaan tulkatessaan vielä edellistä kohtaa. Tämä kategoria ei kuitenkaan ole oleellinen omassa tutkimuksessani, sillä prima vistassa tulkki voi itse lukea tekstin paperista, sen sijaan että olisi riippuvainen puhujasta. Vakavin poistojen kategoria ovat yhdistelmäpoistot (engl. *compound omission*), joissa viestin merkitys muuttuu tulkin yhdistellessä eri merkitysyksiköitä (ks. koherenssi). Kuulijalle tulkin suoritus saattaa kuulostaa sujuvalta, mutta kieliopillisten yksiköiden välinen suhde muuttuu, ja näin muodostuva merkitysero voi olla suurempi kuin edellä mainituissa kategorioissa. Barik mainitsee myös poistot, jotka ovat jopa toivottuja simultaanitulkkauksessa, sillä ne eivät välttämättä muuta viestin sisältöä oleellisesti tai ollenkaan. Niitä ovat esimerkiksi täytesanojen ja määräisten artikkeleiden poistojätö tai substantiivin korvaaminen pronomiinilla.

3.2.2 Lisäykset

Barik määrittelee lisäyksen materiaaliksi, joka on tulkin toimesta lisätty tulkkeeseen. Väärän käännökseen vuoksi tehdyt lisäykset luetellaan kuitenkin seuraavassa kategoriassa, jossa käsitellään korvauksia ja virheitä. Myöskään varaslähtöjä tai toistoja ei luokitella lisäyksiksi. Barik erottelee neljä eri lisäysten kategoriata. Ensimmäinen on määritteen lisäys (engl. *qualifying addition*), jolloin tulkki lisää kuvaavan sanan tai lauseen mahdollisesti korostaakseen sanomaa. Toinen alakategoria on selittävä lisäys (engl. *elaborative addition*), jossa tulkki lisää tekstiin joskus hyödyllistäkin tietoa avatakseen kuulijalle puhujan viestiä paremmin. Kolmas Barikin erittelemä alakategoria on yhteyden lisäys (engl. *relationship addition*), jolloin tulkki luo linkin kahden käsitteen välille. Vaikka viestin ydin pysyisi lähestulkoon samana, on kyseessä edellisiä vakavampi virhe. Viimeinen alakategoria on päätöslisäys (engl. *closure addition*). Tulkki lisää sanan tai ilmaisun päättääkseen lauseyksikön ja siirtyäkseen puhujan seuraavaan ajatukseen. Päätöslisäyksiin sisältyy usein poisto, väärinymmärrys tai uudelleenmuotoilu, eikä tulkki ei ole pystynyt tulkkamaan viestiä eheänä kokonaisuutena.

3.2.3 Korvaukset ja virheet

Kolmas Barikin virhekatgoria on korvaukset ja virheet, jotka sisältävät sekä poiston että lisäyksen mutta nähdään kuitenkin omaksi virhekatgoriakseen. Tulkki korvaa osan puhujan viestistä, mikä johtaa sen muuttumiseen. Barik jaottelee korvaukset viiteen alakategoriaan. Kaksi ensimmäistä, lievät semanttiset virheet (engl. *mild semantic error*) ja vakavat semanttiset virheet (engl. *gross semantic error*), eroavat toisistaan lopullisen sanoman muutoksen vakavuuden asteen suhteen. Lievissä virheissä on kyse yksittäisen leksikaalisen yksikön väärästä tai epätarkasta käännöksestä, mutta viestin sanoma pysyy kutakuinkin oikeana. Barik jakaa vakavat virheet kolmeen alakategoriaan: homonymiasta johtuviin väärinkäsityksiin, vääriin viittauksiin ja vääriin käännöksiin. Loput korvausten ja virheiden kategoriat ovat lievät, olennaiset ja vakavat ilmaisumuutokset (engl. *mild, substantial and gross phrasing changes*). Lievissä tapauksissa tulkki muotoilee kokonaisen lauseen tai yksikön eri tavalla sanoman pysyessä lähes samana. Olennaisissa ilmaisumuutoksissa puhujan viesti on muotoiltu huomattavasti uudelleen, mutta sanoma ei ole liian vääristynyt. Vakavissa tapauksissa sanoman ydin poikkeaa alkuperäisestä huomattavasti johtuen joko väärästä käännöksestä, väärinymmärryksestä, poistosta tai liian suureksi kasvaneesta viiveestä.

Käytän Barikin virhejakoa perustana tulkkien suorituslaadun arvioimiseen, mutta koska virhejako on subjektiivinen, rajanveto eri kategorioiden välillä saattaa olla hankalaa. Barikin

tutkimuksessa kävi ilmi, että ammattilaisten suoritukset ovat vähemmän kirjaimellisia käännöksiä verrattuna maallikoiden suorituksiin, siksi uskon virheiden löytämisen olevan paikoittain hankalaa. Ammatilainen löytää luultavasti luovan kohdekielisen vastineen, joka ei välttämättä ole kirjaimellinen käänös tai sanatarkka käänös. Kvantitatiivisen analyysin tekemisessä uskon Barikin jaosta olevan jonkin verran apua.

Osa Barikin virheiksi luokittelemista ilmiöistä voidaan pitää myös tulkkausstrategioina. Tulkki on tietoisesti voinut valita oleellisimman tiedon jättäen pois epäoleellista, jotta voisi taata mahdollisimman sujuvan viestin välittymisen. Joskus tarkkaa vastinetta ei yksinkertaisesti ole olemassa kohdekielellä, eli kyseessä on lakuuna, jolloin tulkin on tehtävä nopea ratkaisu ja siirryttävä eteenpäin. Vaikka prima vistassa tulkki itse määrää tahdin, voidaan hiljaisuudet mikrofonissa kokea tulkkausvirheeksi. Yksi tulkeista kertoikin tulkin putoavan jatkosta Euroopan parlamentin karsivissa tulkkauksitokokeissa Brysselissä, jos tulkkeeseen tulee 5 tai 10 sekunnin pituinen hiljaisuus. Tarkkuus ja sujuvuus ovat mielestäni kuitenkin nopeutta parempia kriteereitä tarkkailtaessa tulkkauksen laatua, sillä tulkkauksen nopeus ei yksin pelasta sisällöltään vajavaista tuotosta.

4 Tutkimusaineisto

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa esittelen tutkimustekstien valintaprosessin, tulkkien rekrytointimenetelmät ja tutkimuksessa käytetyn aineiston keruun. Toisessa alaluvussa havainnollistan litterointitekniikkaa ja litterointien analysointia.

4.1 Aineiston esittely

Laadin elokuussa 2020 ilmoituksen graduni koeryhmään osallistumisesta Facebookin *Hei me käännetään* -ryhmään, josta se oli jaettu eteenpäin toiseen, suljettuun SKTL:n tulkkien ryhmään, ja sain sitä kautta yhteydenoton. Sain myös tulkkauksen opettajalta muutaman tulkin yhteystiedot ja lähestyin heitä sähköpostitse. Tutkimuksen koehenkilöillä on vähintään kahdenkymmenen vuoden kokemus päätoimisena konferenssitulkkina. Alkuperäinen suunnitelmani oli silmänliiketutkimuksen tekeminen kokeiden yhteydessä, mutta jouduin luopumaan ideasta pahentuneen koronatilanteen vuoksi. Yliopiston tilat pysyivät suljettuina, eivätkä ulkomailla asuvat konferenssitulkit pystyneet matkustamaan Suomeen suunnitellusti.

Valitsin ensin viiniin liittyvän lehdistötiedotteen yhdeksi tekstiksi, koska viinisanasto on minulle työn kautta entuudestaan tuttua. Lyhensin alkuperäistä lehdistötiedotetta ja yksinkertaistin muutamia rakenteita. Lisäsin tekstiin sanat *terroir* (viinitarhan ilmaston, maaperän ja bakteeriston kokonaisuus) ja *château* (nimitystä saa käyttää viinistä ainoastaan, jos rypäleet on kerätty ja pullotettu SAN-alueella) hankaloittaakseni tekstiä, sillä niille ei ole olemassa suomenkielisiä yksiselitteisiä vastineita (vrt. lakuuna). Halusin myös nähdä, miten ammattitulkit suoriutuvat erikoisanan sanastosta. Oletin tulkkien valmistautuvan kokeeseen, ja annoinkin heille aiheet etukäteen. Pilotoin koejärjestelmää Zoomissa opiskelutoverini kanssa, joka ei ollut valmistautunut kokeeseen etukäteen, ja teksti tuotti hänelle melko suuria vaikeuksia. Hän myönsi tulkkauksensa olevan hieman ruosteessa. Tavoitteena ei ollut nolata ammattilaisia valitsemalla liian vaikea teksti, joten päätin varmuuden vuoksi valita myös toisen, enemmän vapaata puhetta muistuttavan tekstin. Päädyin Françoise Nyssenin Ranskan ministerikomitean kokouksessa 7.2.2018 pitämään puheeseen, joka käsitteli sukupuolten tasa-arvoa kulttuuri- ja viestintäalalla. Puheen pituus oli 512 sanaa ja lehdistötiedotteen 352 sanaa. Pyysin toista opiskelutoveriani tulkkamaan molemmat tekstit, ja hän selviytyi niistä valmistautuneena paremmin. Sovin haastateltavien kanssa koeajat sähköpostitse. Tulkit saivat itse valita heille sopivan ajan, ja kaikki kolme halusivat tulkata aamulla klo 9–10 välisenä aikana. Kaksi tulkeista oli koetilanteen aikana ulkomailla ja yksi Suomessa. Maantieteellisesti lähimpänä olevan tulkin nettiyhteys oli heikompi

kuin muiden, minkä vuoksi äänenlaatu on hieman heikompi hänen äänitteessään. Hänenkin puheestaan saa kuitenkin tarpeeksi hyvin selvää, eikä se ole katkonaista.

Olin suunnitellut sisällyttäväni taustatietolomakkeen tutkimukseeni. Sen tarkoitus oli kysyä tulkkien työkielistä ja työtaustasta. Luovuin ajatuksesta ymmärrettyäni, että voin yhtä hyvin sisällyttää kysymykset haastatteluosioon ja näin säästää tulkkien aikaa ja vaivaa. Halusin kysymysten avulla selvittää, miten tulkit kokevat omat suorituksensa. Muistavatko ammattilaiset virheitään jälkeenpäin vai sulkevatko he ne mielestään? Olen usein huomannut miettiväni mahdollisia virheitä tulkkauksen jälkeen, ja usein kirjoitan oikeat ratkaisut suorituksen jälkeen muistiin. Kaksi tulkeista halusi keskustella pidempään ja vastasi myös muihin kuin haastattelurungossa oleviin kysymyksiin, kun taas yhden vastaukset olivat ytimekkäämpiä. Ensimmäinen tulkki suostui koetilanteessa tulkkaamaan molemmat tekstit, joten pyysin myös seuraavia tulkkeja toimimaan samoin. Ammattilaiset suoriutuivat kokeista hyvin, mikä viittaa siihen, etten aliarvioinut heidän taitojaan. Yksikään suoritus ei kuitenkaan ollut virheetön.

4.2 Litterointi

Tein ensin raakalitteroinnin tulkkeiden sisällöstä, minkä jälkeen käytin Praat-ohjelmaa tarkempaa litterointia varten. Projekti osoittautui paljon haastavammaksi kuin mitä olin kuvitellut. Leikkasin tulkkien suoritukset nauhoituksista QuickTime-soittimella ja muunsin ne iTunesissa .wav-muotoon. Koska Praatin valmiit taukojentunnistusohjelmat eivät toimineet koneellani, päädyin annotoimaan litteroinnit manuaalisesti. Päätin aluksi luoda kolme kerrosta ohjelmaan: teksti, tauot ja hengitys. Jaoin tauot hiljaisiin (xxx) ja mieteäänellisiin (fp). Hiljaisten taukojen merkitseminen xxx oli ergonominen valinta kirjainyhdistelmän helppouden vuoksi. Merkitsin mieteäännet myös kirjaimin tekstiriville. Huomasin myöhemmin, että useat komentosarjat eivät hyväksy xxx-merkintää, joten muutin tekstieditorissa hiljaisten taukojen merkinnän muotoon sp. Tekstissä kaksi pistettä (..) tarkoitti aluksi korjausta tai toistoa, mutta jouduin muuttamaan merkintää, sillä käyttämäni komentosarja ei poiminut pisteellä alkavia intervaleja tekstistä. Hengitystä kuvaavalle riville merkitsin sisään- ja uloshengityksen lisäksi myös maiskutteluäännet, vaikken vielä ollut varma, miten hengityksen tai muiden äänten merkitseminen hyödyttäisi tutkimustani. Vaikka tauko sisälsi hengitysääniä tai maiskuttelua, merkitsin sen hiljaiseksi tauoksi.

Tavoitteenani ei ollut tehdä tarkkaa foneettista analyysiä, vaan keskittyä pikemminkin tulkkausratkaisujen kvantitatiiviseen analyysiin sisällön, korjausten ja taukojen osalta. Haluan

tarkastella sujuvuutta analysoimalla puheen nopeutta, hiljaisia ja mieteäänellisiä taukoja, toistoa ja korjauksia Praat-ohjelman komentosarjojen ja ohjelmassa valmiiksi olevien toimintojen avulla. Käytin merkittyjen intervallien keston laskemiseen Mieta Lennesin (2002) *Total duration of labeled segments* -komentosarjaa. Huomasin annotoidessani eroja tulkkien nopeudessa tuottaa puhetta. Myös jatkuvaa puhetta sisältävät jaksot ja tauot niiden välillä olivat eripituisia.

Alla olevassa taulukossa esittelen alkutekstien ja litterointien pituudet sanamäärän mukaan sekä tulkkien suoritusten ajalliset kestot taukoineen. Tulkki 2 käytti huomattavasti enemmän aikaa Françoise Nyssenin puheen tulkkaukseen, mutta toisen tekstin kohdalla ero kaikkien kolmen tulkin kesken on vain muutamia sekunteja. Pohdin mahdollista syytä ilmiölle tarkemmin analyysiosiossa.

Lähdetekstit ja suoritukset	Sanamäärä	Merkkimäärä (ei välilyöntejä)	Kesto taukoineen
Lähdeteksti 1 (Puhe)	484	2473	-
Lähdeteksti 2 (Lehdistötiedote)	358	2042	-
Tulkki 1 Teksti 1	421	3023	5 min 13 s
Tulkki 2 Teksti 1	534	3438	6 min 41 s
Tulkki 3 Teksti 1	418	2948	5 min 32 s
Tulkki 1 Teksti 2	309	2505	5 min 5 sek
Tulkki 2 Teksti 2	318	2420	5 min 3 sek
Tulkki 3 Teksti 2	333	2432	5 min 6 sek

Taulukko 1. Alkutekstien ja suoritusten sana- ja merkkimäärät sekä ajallinen kesto.

Sana- ja merkkimäärien laskemista varten muunsin Praat-ohjelmassa annotoidut TextGrid-objektit tavalliseen tekstitiedostoon käyttäen Mieta Lennesin (2009) *Save conversation tiers as text file* -komentosarjaa. Tulkkien suoritukset eroavat ajallisen keston suhteen ensimmäisen tekstin kohdalla toisistaan huomattavasti, kun taas toisen tekstin kohdalla ero on vain muutamia sekunteja. Syy eroon voi olla ensimmäisen tekstin toimiminen lämmittelynä tulkeille, jolloin toisen tekstin tulkkaukseen on ollut sujuvampaa. Pyrin löytämään syyn ilmiölle analyysiosiossa.

5 Analyysi

Tässä luvussa puran tutkimuksessa kerättyä aineistoa ja esittelen siinä löytyneitä ilmiöitä. Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen puheen rytmittämistä analysoimalla puhenopeutta, puhejaksojen pituutta, mieteäniä ja taukoja. Toisessa alaluvussa tarkastelen täytesanojen käyttöä, varaslähtöjä ja korjauksia, minkä jälkeen analysoin tarkkuutta ja sisältöä ja esittelen sekä toistuvia että yksittäisiä ilmiöitä. Lopuksi kolmannessa alaluvussa analysoin tulkkien suorituksia käännösstrategioiden kautta.

Lähdeteksti on käännetty suomeksi ymmärtämisen helpottamiseksi. Nostaessani esiin esimerkkejä käytän tulkkien suorituksista lyhenteitä T1, T2 ja T3, lähdeteksteistä lyhenteitä LT1 ja LT2 sekä omasta sanatarkasta käännöksestä lyhennettä K. Esimerkit esitetään taulukkomaisesti niin, että on viisi saraketta, joista ensimmäisessä lähtökielinen teksti, toisessa käännös ja kolmessa seuraavassa tulkkeet. Lähtötekstit ja tulkkeiden litteroinnit ovat kokonaisuudessaan liitteenä.

Käytän esimerkkien analysoinnissa apuna Barikin virhejaottelua. Esimerkit, joissa vertailen kaikkien tulkkien tulkkeita, on ilmaistu taulukon muodossa. Yksittäiset esimerkit on ilmaistu omalla rivillään, tarvittaessa yhdessä lähdetekstin vastaavan segmentin ja sanatarkan käännöksen kanssa.

5.1 Lähdetekstit

Ensimmäinen teksti (LT1) on ote Françoise Nyssenin pitämästä puheesta sukupuolten välistä tasa-arvoa kulttuuri- ja viestintäalalla edistävän ministerikomitean kokouksessa 7.2.2018. Nyssen oli tuolloin Ranskan kulttuuriministeri. Puheessaan hän kertoo aluksi viimeisen vuosisadan aikana saavutetusta edistyksestä, mutta toteaa että paljon on vielä saavuttamatta. Lopuksi Nyssen esittelee lukuisia erisnimiä ja lukuja sisältäviä tilastotietoja, jotka viestivät vallitsevasta epätasa-arvosta. Voidaan olettaa, että alkuperäinen puhe oli etukäteen valmisteltu, eli kyse ei ole spontaanista puheesta. Se sisältää yleisön edessä pidettävälle puheelle ominaisia piirteitä: lyhyitä lauseita, tietoon vetoamista, puheen jaksotusta ja kehotusta toimintaan. Tekstin pituus on 484 sanaa.

Toinen teksti (LT2) on ote 1.7.2020 julkaistusta *Vignerons indépendants de France* -järjestön lehdistötiedotteesta, joka käsittelee viininviljelijöiden ahdinkoa koronan aikaan. Järjestö edistää ja tukee pienten itsenäisten viininvalmistajien toimintaa. Tiedotteen sävy on toiveikkaan kannustava, ja siinä esitellään konkreettisia tukikeinoja viiniturismin elvyttämiseksi. Alkuperäistä tekstiä

editoitiin tutkimusta varten lyhentämällä osaa virkkeistä ja yksinkertaistamalla muutamia rakenteita. Teksti sisältää pidempiä lauseita ja enemmän hypotaksia kuin ensimmäinen teksti, sekä viininvalmistukseen liittyvää yleissanastoa. Tekstin pituus on 358 sanaa.

Halusin tarkoituksellisesti valita kaksi erilaista tekstiä, sillä konferenssitulkit ovat tottuneita tulkkaamaan poliittisia puheita päätoimisesti, mutta työskentelevät myös teknisempien tekstien parissa. Puhetta tulkatessaan tulkilla on suurempi vapaus muotoilla puhujan ajatukset uudestaan, mikä ei ole mahdollista termejä sisältävän tekstin kohdalla. Lehdistö tiedotetta ei välttämättä ole tarkoitettu luettavaksi ääneen, mikä luo lisähaastetta tulkeille.

5.2 Puheen rytmittäminen ja sujuvuus

Tässä alaluvussa käyn läpi tulkkien suorituksia puheen rytmittämisen ja sujuvuuden kannalta. Prima vistan erottaa muista tulkkausmenetelmistä puhujan äänen puuttuminen, ja tulkki voi itse rytmittää puhettaan edetessään tekstissä. Tulkkauksen ajallisen välittömyyden vaatimuksen vuoksi kohdekielisen tuotoksen pitäisi kuitenkin syntyä mahdollisimman nopeasti tai ainakin aikailemattomasti ja sujuvasti. Prima vistassa tulkki ei voi hyödyntää puhujan intonaatiota tai muita prosodisia piirteitä ymmärryksensä tukena tai spontaanissa puheessa syntyviä luontaisia taukoja samalla tavalla kuin simultaanitulkkauksessa.

Semanttista ekvivalenssia ja sisällön välittymisen tarkkuutta analysoimalla voidaan verrata lähde- ja kohdetekstien vastaavuutta. Tulkkauksessa pelkkä vastaavuus ei kuitenkaan riitä, sillä tulkkeen tulisi olla myös sujuvaa. Puhejaksojen pituus, puhenopeus, korjausten, toistojen sekä hiljaisten ja mieteäänellisten taukojen määrä vaikuttavat sujuvuudesta tai sen puutteesta syntyvään vaikutelmaan. Sujuvalta kuulostava puhe voi olla täynnä tulkkausvirheitä, joten tulkkausta arvioitaessa on tärkeää tarkastella kokonaisuutta ekvivalenssin, tarkkuuden ja sujuvuuden kantilta.

5.2.1 Puhenopeus ja puhejaksojen pituus

Tulkkien suoritusten sanamäärät laskettiin siirtämällä Praat-ohjelmassa manuaalisesti annotoidut litteraatit TextGrid-objektista tekstitiedostoon Mietta Lennesin *Save conversation tiers as text file* -komentosarjalla. Puhenopeus laskettiin jakamalla sanamäärä suorituksen kokonaiskestolla minuuteissa. Puhejaksojen keskimääräinen pituus laskettiin jakamalla sanamäärä puhejaksojen

kokonaiskestolla. Pisin puhejakso löytyi Lennesin (2002) *Calculate segment durations* -komentosarjan avulla. Tulkkeiden sanamäärään on sisällytetty kaikki tulkkauksen aikana syntynyt puhe, myös korjaukset ja toistot. Alla olevassa taulukossa esitellään tulkkiin puhenopeutta.

Puhenopeus, sanoja/minuutti	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Lähdeteksti 1	80,8	79,9	75,6
Lähdeteksti 2	60,8	63,0	65,3

Taulukko 2: Tulkkiin puhenopeudet, sanoja per minuutti

Puhenopeutta tarkastellessa voidaan huomata, että tulkkiin puhenopeus on huomattavasti hitaampaa toisessa tekstissä (LT2). Puhenopeuden vaihtelu tekstien välillä on suurin Tulkin 1 (-25 %) kohdalla ja pienin Tulkin 3 (-14 %) kohdalla. Haastatteluissa tulkit totesivat, että työpäivän alussa (klo 9-10) saattaa kestää hetken, ennen kuin pääsee vauhtiin. Toisen tekstin olisi mahdollisesti pitänyt sujua ensimmäistä paremmin. LT1 oli luultavasti tutumpi tekstilaji tulkeille kuin LT2, sillä se sisälsi yleisölle pidettävän puheen piirteitä sekä yleistä yhteiskunnallista ja politiikan sanastoa, jota koehenkilöt tekevät pääriskisalananaan. Sanamääriin mukaan laskettujen mielteiden, korjausten ja toistojen määrä nostaa puhenopeutta, joten lukuihin palataan myöhemmissä alaluvuissa.

Seuraavaksi tarkastelen puhejaksojen pituutta. Puhejaksolla tarkoitetaan segmenttiä tulkin yhtäjaksoisesti tuottamaa puhetta, joka ei sisällä hiljaisia taukoja. Mieltäänelliset tauot ja vokaalinvenytykset sanojen sisällä on laskettu mukaan puhejaksoihin.

Puhejaksojen pituus kertoo tulkin kapasiteetista prosessoida kokonainen ajatus ja muotoilla sille käänös. Pitkä virheetön puhejakso on kuulijan mielestä sujuva. Pitkät lauseet vaativat tulkilta enemmän kognitiivista kapasiteettia, sillä tulkin on muistettava edellinen kohta hänen jo lukiessa seuraavaa kohtaa ja muotoillessaan kohdekielistä tulketta. Konsekutiivitulkkausessa tulkki voi järjestellä sanoman loogisemmin muistiinpanoihinsa, mutta prima vistassa alkutekstin visuaalinen interferenssi on läsnä. Uudelleenjärjestely, eli informaatioyksikön pilkkominen ja tuottaminen pienemmissä osissa eri järjestyksessä, vaatii pitkän virkkeen lukemista ja prosessointia kokonaisuudessaan, mikä saattaa johtaa taukoihin. Sujuvuuden kannalta olisi parempi prosessoida viesti ennen tulkkauksen aloittamista, mikä pitkien lauseiden kohdalla voi olla lähes mahdotonta, jos haluaa minimoida tauot.

Alla olevasta taulukosta näkyvät tulkkien käyttämien puhejaksojen keskimääräiset pituudet ilmaistuna arvolla sanoja per jakso. Kaikki puhetta sisältävät jaksot on laskettu mukaan kokonaisarvioon, myös mieteäänelliset tauot ja äänteiden venytykset. Arvot on laskettu jakamalla sanamäärä hiljaisten taukojen määrällä.

Puhejaksojen pituus,	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
LT1, keskiarvo, sanoja/jakso	3,568	4,899	5,359
LT1, pisin puhejakso, sekuntia	7,782 s	12,588 s	9,260 s
LT2, keskiarvo, sanoja/jakso	2,359	4,818	3,468
LT2, pisin puhejakso, sekuntia	5,030 s	12,958 s	8,089 s

Taulukko 3: Puhejaksojen keskimääräinen pituus

Taulukosta 3 voi huomata, että ainoastaan Tulkki 2:n puhejaksojen keskimääräiset pituudet ovat lähes saman pituisia molemmissa teksteissä. Ero puhejaksojen pituudessa ensimmäisen ja toisen tekstin välillä on Tulkki 1:n ja Tulkki 3:n tapauksissa suhteessa lähes identtinen, sillä molempien puhejaksot lyhenevät hieman yli 50 %. Syy puhejaksojen lyhenemiseen saattaa olla tekstilajin muutos puheesta lehdistötiedotteeseen. Tulkki 2 kertoi suorituksen jälkeen tottuneensa työssään tulkkaamaan toisen tekstin tyyppisiä tekstilajeja, mikä selittää puhejaksojen pituuden säilymisen yhtä pitkänä.

Tulkki 2:n puhejaksot ovat molempien tekstien kohdalla pisimmät. Ensimmäisen tekstin pisin puhejakso ei sisällä ollenkaan mieteäänellisiä taukoja. Toisen tekstin pisin puhejakso sisältää yhden m-äänteen toiston sanan alussa, mutta muuten suoritus on sujuva, eikä tulkkausvirheitä ilmene. Alla olevasta esimerkistä (1) voi nähdä, että puhejakson vastine lähdetekstissä 1 on lyhyt, mutta Tulkki 2 eksplikoi alkuperäisen viestin relatiivilauseen avulla hieman runollisesti, minkä tuloksena on pitkä puhejakso. Barikin virhejaottelun mukaan kyseessä on olennainen ilmaisumuutos (engl. *substantial phrasing change*). Saman puhejakson kohdalla Tulkit 1 ja 3 pitävät taukoja, lisäksi Tulkki 3 korjaa tulkettaan.

Esimerkki 1:

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Elle nous a rappelé aussi	<i>Ne ovat muistuttaneet</i>	ja meitä on muistutettu myös	uutiset ovat muistuttaneet meitä	Meille on myös muistutettu niin

les non-dits, l'omerta, les mentalités souterraines.	<i>meitä</i> <i>hiljaisuudesta,</i> <i>vaikenemisen</i> <i>laista ja</i> <i>kätketyistä</i> <i>ajatusmalleista</i>	(0.3) kaikesta siitä hiljaisuudesta (1.3) joka niin hiljaisuudesta (0.6) ja erilaisista asenteista jotka ovat kätkettyjä	asioista joista ei puhuta tällaisesta hiljaisuudesta joka vallitsee ihmisten mielissä ilman että se pintaan koskaan nousee	sanotus--sanotus-- sanomattomista asioista olmertasta vaikenemisen laista (0.5) ja (0.9) ö maanalaisista ajatusmalleista
--	---	---	---	--

5.2.2 Mieteäännet ja tauot

On fyysisesti mahdotonta puhua tauottomasti, sillä välillä on vedettävä henkeä. Tauot ovat puheessa tarpeellisia myös siksi, että monotonisen puheen sisältämien ajatusten ymmärtäminen olisi kuulijallekin haastavaa. Niin ikään tulkin voi olla vaikea ymmärtää puhujaa, joka lukee puheensa paperista ilman taukoja. Tauot osoittavat, milloin tulkki hengittää tai prosessoi kuulemaansa eli tässä tapauksessa lukemaansa. Jos tuottamisessa ilmenee ongelmia, syntyy joko hiljaisia tai mieteäänellisiä, eli ääntä sisältäviä taukoja. Epäröidessään tulkki saattaa huomaamattaan tuottaa vokaalimuotoista ääntä (esim. *öö* tai *ää*), jota voidaan myös kutsua mieteääneksi. Tulkkauksessa mieteäännet pitäisi eliminoida, sillä ne viestivät kuulijalle tulkin nimenomaan miettivän.

Mieteäänellisiin taukoihin on laskettu irrallisten mieteäänellisten taukojen lisäksi myös vokaalin venytys sanan yhteydessä. Tulkin 1 tulkkeessa esiintyy huomattavasti enemmän hiljaisia taukoja ja vähemmän mieteäänellisiä taukoja verrattuna muihin tulkkeihin. Tarkastellessa hiljaisten ja mieteäänellisten taukojen yhteenlaskettua määrää on niitä eniten tulkillla 2 kaikissa kategorioissa, sillä Tulkin 2 tulkkauksessa tekstissä 1 sisältää eniten taukoja (137) ja tekstissä 2 vähiten (90).

Hiljaiset tauot	LT1, T1	LT2, T1	LT1, T2	LT2, T2	LT1, T3	LT2, T3
Taukojen lkm.	118	131	109	66	78	96
Keskimääräinen pituus (s)	0,640	0,634	0,923	1,039	1,162	0,856
Pisin tauko (s)	4,571	3,328	3,732	4,516	6,363	5,913
Mieteäänelliset tauot						
Taukojen lkm.	-	4	28	24	20	27
Keskimääräinen pituus (s)	-	0,462	0,303	0,381	0,412	0,444
Pisin tauko (s)	-	0,658	1,362	2,686	0,879	1,124
Taukoja yht.	118	135	137	90	98	123

Taulukko 4: Hiljaisten ja mieteäänellisten taukojen lukumäärä ja pituus

Tarkastellessa taukojen pituutta voidaan huomata Tulkki 3:n taukojen olevan pidempiä kuin muiden tulkkien. Pitkiä, yli 6 sekunnin mittaisia taukoja esiintyi tekstissä 1 kolme: yksi heti tekstin alussa ja yksi ensimmäisen, luettelomaisen tilastotietoja sisältävän lauseen edellä. Pisin tauko oli tekstin alkupäässä lauseessa, jonka lopuksi Tulkki 3 teki viestin sisältöä muuttavan tulkkausvirheen. Tulkillla 2 taukoja on enemmän, mutta niiden yhteenlaskettu kesto saman segmentin aikana on pienempi kuin Tulkillla 3. Voidaankin pohtia onko pitkä tauko parempi tulkkausratkaisu kuin monta lyhyempää.

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Nous avons fait celui de l'égalité en droit. Nous devons accomplir celui de l'égalité en actes.	<i>Olemme saavuttaneet yhdenvertaisuuden lain edessä. Nyt se pitää toteuttaa.</i>	me (0.2) olemme (0.5) tietysti (1.0) saaneet aikaan juridisen tasa-arvon (0.5) nyt se täytyy toteuttaa	me olemme (1.3) tehneet tasa-arvosta oikeuden (0.8) meidän täytyy (2.0) äy (0.3) päästäasiassa vielä eteenpäin (0.5) koska (0,5) meidän täytyy (0.7) öö saada kaikki toimemme vastaamaan tasa arvon vaatimuksia	me olemme-- (6.6) me olemme tehneet tasa-arvosta oikeuden meidän tulee saavuttaa se (0.8) öö (1.0) muutamassa näytöksessä

5.3 Täytesanat, korjaukset, varaslähdöt ja uudelleenmuotoilu

Ammattilaisten tulkkeissa ei täytesanoja esiinny juuri lainkaan. Korjatessaan tai tarkentaessaan ilmaisua he käyttävät aineistossa ilmaisua *tai*, joka kuulijan korviin kuulostaa paremmalta kuin anteeksipyyntö, ja siten virhe voi jäädä huomaamatta. Ainoastaan Tulkki 1 käytti kerran anteeksipyyntöä korjatessaan tulkettaan. Tulkki 3 käänsi aluksi verbimuodon *gagnent* ensin virheellisesti verbillä *voittavat*, mutta korjasi heti tulkettaan muotoon *tienaavat*.

Tulkin keskeyttäessä lauseen ja aloittaessaan sen uudelleen on kyse varaslähdöstä, eli hän ei ole ymmärtänyt viestin sisältöä ennen kuin on aloittanut tulkkauksen. Syy toimintaan saattaa löytyä simultaanimenetelmästä opitusta tavasta tai halusta säästää kognitiivista kapasiteettia kiirehtimällä eteenpäin helpottaakseen puskurimuistinsa kuormittumista. Varaslähdössä kyse on pidemmästä semanttisesta jaksosta kuin uudelleenmuotoilun tapauksessa, jossa tulkki palaa taaksepäin yksittäisen sanan tai lausekkeen kohdalla muuttaakseen sen taivutusta korrektiin paremmin

kongruoivaan muotoon. Tulkki voi joutua toistamaan sanan useaan kertaan löytääkseen oikean kongruentinsijamuodon prosessoidessaan lukemaansa tekstiä. Uudelleenmuotoilua esiintyi aineistossa varsinkin lukujen kohdalla. Alla olevissa esimerkeissä voidaan nähdä korjaus (2), varaslähtö (3) ja uudelleenmuotoilu (4).

Esimerkit 2, 3 ja 4:

(2) korjaus	(3) varaslähtö	(4) uudelleenmuotoilu
viestintäkampanja on käynnistetty nimellä-- (0.6) tai otsikolla (LT2, T1)	ku-- kun katsomme mitä koronaepidemia (0.3) onn (0.4) aiheuttanut (2.5) öötilanteessa öö (2.9) mm-- okei-- hää (3.1) aha jotta voisimme vastata korona-- koronaepidemian aiheuttamiin vaikeuksiin viininviljelyalalla ja auttamaan järjestäytymättömiä viininviljelijöitä (LT2, T2)	seitsemänkymmenen (1.0) uvf seitsemänvävä-- festivaalin seitsemänkymmentävuotisen (LT1, T1)

5.4 Tarkkuus ja sisältö

Semanttisella ekvivalenssilla voidaan kuvata kommunikatiivista eli pragmaattista funktiota, tulkin sosio-kommunikatiivista roolia ja tulkkeen merkitystä kokonaisuutena. Tarkkuudella voidaan kuvata informaatioisällön tai tiedon yksityiskohtien välittymistä. Tulkkauksessa osa sisällöstä katoaa aina, mikä on vääjäämätöntä tulkkauksen laadun ylläpitämiseksi. Sekä tarkkuutta että ekvivalenssia arvioitaessa on vertailtava lähde- ja kohdetekstejä ja tässä tapauksessa kirjoitettua lähdetekstiä kohteena olevaan tulkkeeseen.

Viezzin (1996: 80–81) mukaan ekvivalenssin arvioiminen on monitulkintaista tulkkausta arvioitaessa, sillä ei voida olettaa, että kaksi kieltä olisivat lingvistisesti täysin symmetrisiä keskenään. Yksittäisten sanojen puuttumista kohdekielisestä tulkkeesta ei välttämättä voi lukea virheeksi, sillä tulkki voi ilmaista asian vaihtoehtoisella tavalla (esim. sisällyttämällä sen kohdekielen kielioppiin). Erisnimiä tai lukuja ei kuitenkaan useimmiten voi korvata toisella ilmaisulla, vaikka poikkeuksia tähänkin sääntöön löytyy. Vastaavuus ei ilmene vain leksikaalisella tasolla, sillä kohdekielen tuotoksen tulisi vastata lähdetekstiä myös tyylillisesti eli reksiteriltään. Garcia-Landan (1984: 68) mukaan tyylillisen ekvivalenssin voi saavuttaa, vaikka lähde- ja kohdetekstit eroavatkin toisistaan, jos kuulija kokee niiden tarkoittavan samaa asiaa (Viezzi 1996: 85). Viestin tulisi olla ymmärrettävä ja selkeä sekä koherentti eli merkitystä muodostava.

Tässä alaluvussa valikoin litteraateista analysoitavaksi ilmiöitä, jotka nousevat esiin aineistosta, koska ne toistuvat usein tai ovat muuten merkityksellisiä esimerkiksi merkityksen tahi merkitysvivahteen muuttumisen tai sujuvuuden kannalta. Tauot eivät sisältyä ja vastaavuutta analysoitaessa ole oleellisia, joten käsittelen niitä myöhemmässä osiossa yhdessä sujuvuuden kanssa. Olen jaotellut löydökset Barikin virhekategorioiden mukaan eli poistoihin lisäyksiin ja muutoksiin.

5.4.1 Poistot

Poistojen määrä oli vähäinen verrattuna muihin Barikin virhekategorioiden. Toisaalta tietyissä tapauksissa on vaikea luokitella ilmiö, sillä kategorioiden väliset rajat voivat olla häilyviä. Jokaisella tulkilla esiintyi poistoja. Yleensä kyse oli yksittäisestä sanasta substantiivijonossa, mutta mikä ei muuttanut viestiä oleellisesti. Alla olevassa esimerkissä ensimmäisessä tekstissä tilastoja kuvaavan luettelon ensimmäinen kohta:

Esimerkki (5)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
des établissements publics de ce ministère sont dirigés par une femme	<i>tämän ministeriön alla toimivista julkisista laitoksista ovat naisen johtamia</i>	julkisista kulttuurilaitoksista (0.7) on naisten johtamia	kulttuurilaitoksista jota ministeri johtaa oe (0.3) on asettanut johtoonsa naisen	laitoksista tässä ministeriössä ovat naisen johtamia

Tulkki 1 ja Tulkki 2 jättävät pois maininnan, että kyse on *tämän ministeriön alla* toimivista laitoksista, kun taas sekä Tulkki 2 että Tulkki 3 jättävät pois *julkisen*, joka Barikin luokitellussa on poisjättö (engl. *skipping omission*). Tulkki 1 ja Tulkki 2 ovat tosin viestineet puhuvansa kulttuuriministeriöstä mainitessaan kulttuurilaitokset, minkä vuoksi tapaukset voisi siten luokitella asiayhteyden lisäyksiin (engl. *relationship addition*). Lähdetekstin rakenteen noudattaminen ei aina ole toivottavaa, sillä se saattaa vähentää tulkkeen idiomaattisuutta. Joissain tapauksissa poisjättö voikin olla välttämätöntä idiomaattisuuden säilyttämiseksi.

Konsekutiivitulkkauksessa tulkki kirjoittaisi muistiinpanoihinsa luetteloissa mainitut asiat. Prima vistassa luettelo on näkyvillä, mutta siinä esiintyvät termit saattavat kuitenkin kadota tulkkeessa.

Molemmat lähdetekstit sisälsivät usean substantiivin jonoja, joissa jokaisessa tapahtui poisjätto yhden tai useamman tulkin kohdalla. Vierias termi, jolle ei heti löydy vastinetta, voi olla syy poisjättoon. Alla olevassa esimerkissä (6) Tulkki 1 ja Tulkki 2 ovat jättäneet pois ilmaisun *omerta*, joka tarkoittaa vaikenemisen lakia. Kyse on italiantekstilainasta, jonka tulkit olisivat voineet jättää tekstiin sellaisenaan. T3 toistaa ilmaisun mutta lisää siihen l-kirjaimen ja antaa sen jälkeen välihuomautuksena suomenkielisen vastineen. Tässä tapauksessa kyseessä voi Barikin luokittelun mukaan olla selittävä lisäys (engl. *elaborative addition*), vaikka kyse on oikeastaan täysin korrektista käännöksestä.

Esimerkki (6)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
les non-dits, l'omerta, les mentalités souterraines	<i>hiljaisuudesta, vaikenemisen laista ja kätketyistä ajattelumalleista</i>	niin hiljaisuudesta (0.6) ja erilaisista asenteista jotka ovat kätkettyjä	asioista joista ei puhuta tällaisesta hiljaisuudesta joka vallitsee ihmisten mielissä ilman että se pintaan koskaan nousee	saontus-- sanotus-- sanomattomista asioista olmertasta vaikenemisen laista (0.5) ja ö maanalaisista (1.1) ajattelumalleista

Myös toisen tekstin luettelomaisissa kohdissa tapahtui joko poisjätto tai muunnos. Tulkit käänsivät termit *terroir* ja *château* joko virheellisesti tilanteeseen nähden tai sellaisella yläkäsitteellä, joka ei täysin vastaa alkuperäistä. Tulkki 1 yhdisti sanat *châteaux* ja *domaines* käsitteellä *viinintuotantoalue*, kun taas Tulkki 2 puhui *kaikista viininviljelijöiden tiloista* ja Tulkki 3 *linnoista* ja *viinitiloista*. Kyseiset kohdat voi nähdä Barikin luokittelun mukaan lievänä semanttisena virheenä (engl. *mild semantic error*), sillä kyse on yksittäisen leksikaalisen yksikön epätarkasta käännöksestä. Termi *châteaux* oli lisätty alkuperäiseen tekstiin haastavuuden lisäämiseksi, sillä sille ei ole olemassa ytimekästä suomenkielistä vastinetta.

5.4.2 Lisäykset

Useimmat lisäykset aineistossa esiintyivät yksittäisen tulkin kohdalla. Kaikki kolme tulkkiä lisäsivät kuitenkin uutuutta kuvaavan sanan tai ilmaisun virkkeeseen, jossa ranskalaisia kannustettiin matkustamaan viinitiloille. Lähdetekstissä mainintaa nimenomaan uudenlaisesta kokemuksesta ei ole. Kyseessä voi Barikin jaottelun mukaan olla määrittävän lisäys (engl. *qualifying*

addition), sillä tulkit ovat lisänneet kuvaavan sanan mahdollisesti korostamaan sanomaa, eli maksimoimaan tehoa, niin kuin Gile (2009) asian ilmaisee (engl. *coping tactics*). Ilmiötä havainnollistetaan esimerkissä (7).

Esimerkki (7)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Elle invite le grand public à vivre des expériences et des émotions	<i>se kutsuu kansalaisia kokemaan ja tuntemaan</i>	matkailijoita (0.5) kannustetaan (0.9) kokemaan (1.5) vahvasti (0.2) uusia tunteita (0.2) ja (0.4) asioita	tässä myöskin (0.3) suurelle yleiselle (0.7) tarjotaan mahdollisuutta kokea (0.2) uutta	tässä vedotaan suureen yleisöön että he kokisivat (0.9) ennenkokematonta että he kokisivat myös (1.2) uudenlaisia tunteita

Muita yksittäisiä aineistossa ilmenneitä lisäyksiä olivat asiayhteyden lisäys (engl. *relationship addition*). Tulkki 3 lisäsi ensimmäisen tekstin tulkkeeseen tiedon *ranskassa kuvatuista elokuvista*, vaikka lähdetekstissä mainittiin ainoastaan elokuvan alkuperäisimä, ei kuvauspaikkaa. Jokaisella tulkilla esiintyvä yksittäisen sanan lisäys oli *nimenomaan* kohdissa, joissa lähdetekstissä ranskankielistä vastinetta (*précisément, spécialement*) ei esiintynyt. Barikin jaottelun mukaan kyseessä on määritteen lisäys (engl. *qualifying addition*), jota havainnollistetaan esimerkissä (8).

Esimerkki (8)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Articulé autour des notions de partage, d'authenticité et de convivialité	<i>Kampanjan keskiössä ovat jakaminen, aitous ja yhdessäolo</i>	ja (0.7) tässä (0.5) erityisesti (0.2) on otettu (0.5) tu esille (0.6) jakamisen (0.2) käsite (0.3) aitouden (0.4) ja (0.4) mukavan yhdessäolon käsite	tässä puhutaan nimenomaan yhteisestä toiminnasta vv kaikenlaisesta mukavasta yhdestä-- yhdessäolosta	tässä halutaan nimenomaan painottaa jakamista autenttisuutta ja yhteisöllisyyttä

Tulkit 2 ja 3 tekevät lisäyksen *nimenomaan*, kun taas tulkki 1 lisää synonyymien *erityisesti*. Lähdetekstissä 1 vastinetta ei ole. Kyseessä voi olla tulkkaustrategia, jonka avulla tulkit saavat lisää aikaa seuraavien käsitteiden vastineiden löytämiselle.

5.4.3 Korvaukset ja virheet

Gilen tasapainotteluteorian (engl. *tightrope hypothesis*) mukaan tulkki työskentelee jatkuvasti lähellä kognitiivista maksimikapasiteettiaan ja virheet lisääntyvät sen ylikuormittuessa. Vakavat tulkkausvirheet, joissa viestin merkitys muuttuu, syntyvät aineistossa usein pitkien lauseiden viimeisen sanan kohdalla. Tulkkien virheet eivät kuitenkaan esiintyneet samoissa kohdissa.

Alla olevassa esimerkissä virhettä edeltää haastava kohta, jossa tulkkien on pitänyt kääntää erikoisalan termit *châteaux, domaines et caveaux*. Jokaisen tulkin suoritus sisältää hiljaisia taukoja substantiivien edessä, eli tulkki joutuu prosessoimaan lukemaansa ja miettimään sopivaa vastinetta. Kognitiivinen kapasiteetti on ylittynyt ja tulkki on olettanut viininviljelijän olevan toimien kohteena, mahdollisesti sen vuoksi koska ilmaisun edellä oli erikoisalan termejä.

Esimerkki (9)

Lähdeteksti 2	Käännös	Tulkki 3
et ainsi rassurer les visiteurs	<i>ja siten vakuuttaa vierailijoita</i>	näiden avulla voidaan sitten rauhoittaa viininviljelijöitä

Esimerkki (10)

Lähdeteksti 2	Käännös	Tulkki 2
lors de l'accueil du public au domaine	<i>kun vierailijoita otetaan vastaan tiloilla</i>	öö kun toimitaan julkisella öö sektorilla

Konferenssitulkin työssään usein kohtaamat ilmaisut ja niiden heille totunnaiset vastineet voivat olla syöpyneitä tulkin mieleen, jolloin oikean vastineen löytäminen nopeasti uuteen kontekstiin saattaa olla hankalaa. Esimerkissä (10) Tulkki 2 on lukenut ilmaisun *public au domaine* väärinpäin ja rekisteröinyt tekstistä ilmaisun *domaine public*, joka tarkoittaa julkista sektoria. Molemmissa edellä mainituissa esimerkeissä viestin kontekstin muuttuminen saattaa vaikuttaa myös viestin seuraavien osien ymmärrettävyyteen kuulijan näkökulmasta. Barikin virhejaottelun mukaan kyse on vakavista semanttisista virheistä (engl. *gross semantic changes*), sillä viestin sanoma muuttuu olennaisesti väärän käännöksen vuoksi.

5.5 Toistuvat ilmiöt

Tässä alaluvussa esittelen muita aineistossa ilmeneviä toistuvia ilmiöitä, joiden kohdalla tulkit tekivät mielenkiintoisia ratkaisuja.

5.5.1 Tervehdykset

Riccardin (2005: 9) mukaan tervehtimiset ja kiitokset ovat toistuvia, stereotyyppisiä ilmaisuja, joita konferensseissa säännöllisesti ilmenee. Ammatilaisilta löytyykin sanavarastosta valmiita fraaseja ja ratkaisuja tällaisia tilanteita varten. Ranskan kielelle tyypilliset tervehdykset ja kohteliaisuudet eroavat suomen kielestä, eikä jokaiselle muodollisuudelle ole olemassa tarkkaa vastinetta. Esimerkissä (11) havainnollistetaan tulkkien tekemiä ratkaisuja ensimmäisen tekstin alussa olevissa tervehdyksissä.

Esimerkki (11)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Mesdames les parlementaires et élus, Madame la cheffe du service des droits des femmes et de l'égalité, Mesdames et messieurs, Chers tous,	<i>Hyvät parlamentin jäsenet ja edustajat, hyvä naisten oikeuksien ja tasa-arvon osaston johtaja, hyvät naiset ja herrat, hyvät kuulijat</i>	hyvät kansanedustajat (1.2) hyvät naisten (0.2) ja (0.3) oikeuksien ja tasa- arvon (0.3) osaston johtaja (0.6) arvoisat kuulijat (2.1) huomenta kaikille	hmm krhm hyvät naiset ja hyvät parlamentaarikot hö (0.3) öö hyvää (0.5) naisten oikeuksien (0.3) ööö (0.9) mm palvelun (0.3) päällikkö, hyvät naiset ja herrat (0.6) hyvät kuulijat	-

Tulkki 3 jättää tervehdykset kokonaan tulkkaamatta, mikä Barikin jaon mukaan vastaa ymmärrykseen liittyvää poistoa (engl. *comprehension omission*). Syy poisjättöön voi olla tulkkausstrategia tai väärinkäsitys, sillä olin ilmoittanut, ettei ääneen lukemaani otsikkoa tarvitse tulkata. En myöskään lukenut tervehdyksiä ääneen. Kognitiivisen kapasiteetin kuormittuminen ei tässä vaiheessa voi olla mahdollista, tai sitten tulkki on päättänyt taktikoida ja säästää kognitiivista kapasiteettiaan hyppäämällä muodollisuuksien yli. Tulkki 1 jättää pois kohdan *hyvät naiset ja herrat*, mutta lisää loppuun tervehdyksen *huomenta kaikille*, jolloin tulkki korvaa poisjääneen muodollisuuden sukupuolineutraalilla tervehdyksellä. Tulkki 2:n suorituksessa on havaittavissa epäröintiä mieteänten muodossa, mutta tulke vastaa eniten alkuperäistekstiä. Koska kyse on

ensimmäisen tekstin ensimmäisistä riveistä, saattoivat tulkit edetä haluamassaan tahdissa. Aloittaessaan hitaammin he aiheuttaisivat pienemmän kuormituksen itselleen pystyessään jatkamaan tulkkausta rauhallisempaan tahtiin. Yksi tulkki kysyi ennen tulkkauksen aloittamista, haetaanko kokeessa nopeutta, johon vastasin kieltävästi.

5.5.2 Lukujen tulkkaaminen

Luvut, erisnimet, luettelot ja termit ovat mieltämisyksiköitä, jotka konsekutiivitulkin tulisi aina merkitä muistiinpanoihin. Prima vistaa tehtäessä muistiinpanojen tekeminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä tai tarpeen taikka edes mahdollista ajanpuutteen vuoksi. Numeroilmaukset jaetaan ordinaali- ja kardinaalilukuihin. Vuosilukuja ilmaisevien kardinaali-, eli järjestyslukujen, sijamuoto ilmaistaan useaan kertaan saman ilmaisun sisällä, mikä vaikeuttaa tulkin työtä ilmaisun monimutkaisuuden ja pituuden vuoksi. Pitkiä järjestyslukuja ei yleensä juurikaan edes käytetä arkikielessä, vaan kuulemme niitä yleensä vaan medioiden uutistenlukijoiden tuottamana lukupuheena. Suomessa käytetään nykyään useammin arabialaisia numeroita kymmenkantaisessa lukujärjestelmässä, mutta Ranskassa roomalaisten numeroiden käyttö vuosilukujen kohdalla yhä on tavallista. Roomalainen numerojärjestelmä on kansainvälisesti tunnettu, mutta omiaan hankaloittamaan tulkin tehtävää. Lukujen kohdalla syntyykin usein tulkkausvirheitä.

Esimerkki (12)

LT	K	T1	T2	T3
C'est l'un des grands défis de ce XXIème siècle	<i>Se on yksi tämän 21. vuosisadan suurista haasteista</i>	ja se onkin yksi tämän vuosisatamme suurista haasteista	se on yksi suurista haasteista kahdennellakymmenen- nelläensimmäisellä vuosisadalla	se on suuri haaste uudella vuosituhannella-- kahdellakymmenellä vuosituhannella

Esimerkissä (12) näkyy roomalaisilla numeroilla ilmaistu järjestysluku. Tulkki 1 on valinnut luvun poisjätön, mutta viittaa siihen kuitenkin oikein, eli kyseessä on lievä semanttinen virhe. Tulkki 2 lausuu luvun kokonaan taivutettuna, kun taas tulkki 3 korjaa omaa tulkettaan, jolloin tuloksena on tulkkausvirhe, joka Barikin jaottelun mukaan on vakava semanttinen virhe. Ilmaus 21. vuosisata tarkoittaa nykyistä vuosisataa, joten kognitiivisesti taloudellisin ratkaisu olisi jättää luku pois, kuten tulkki 1 ja tulkki 3 ennen korjaustaan.

Kaikki kolme tulkkia epäröivät myös tulkatessaan vuosilukua 70 ensimmäisen tekstin alussa (ransk. *soixante-dix*), Tulkki 1 ja Tulkki 3 korjasivat tulkettaan ja Tulkki 2 tulkkasi virheellisesti (kuusikymmentä). Tulkkausvirhe saattaa johtua liian nopeasta etenemisestä tekstissä, jolloin luvun loppuosa (ransk. *dix*) on jäänyt huomaamatta. Tässä tapauksessa kyseessä on Barikin jaottelun mukaan vakava semanttinen virhe. Alla olevassa esimerkissä (13) havainnollistetaan ratkaisuja.

Esimerkki (13)

LT	K	T1	T2	T3
en soixante- dix ans	<i>seitsemässä- kymmenessä vuodessa</i>	seitsemänkymmenenviiden-- seitsemänkymmenen vuoden	kuudenkymmenen vuoden ajan	seiste-- seitsemässäkymmenessä vuodessa

Ensimmäinen teksti sisälsi paljon lukuja: tilastoja, vuosilukuja ja murtolukuja. Tekstin alussa kompleksisen määrän ilmaus muuntui kaikissa tulkkeissa, joskin muunnokset eivät lopputuloksen kannalta ole kovin kaukana todellisuudesta (14). Barikin jaottelun mukaan kyse on joko lievästä tai vakavasta semanttisesta virheestä, riippuen siitä, kuinka tarkasti tulkkauksia arvioidaan.

Esimerkki (14)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
à peine plus d'un tiers	<i>hieman yli kolmasosa</i>	alle kolmasosa	korkeintaan yksi kolmasosa	ainoastaan kolmasosa

Yksittäisillä tulkeilla esiintyi lukusanojen toistoa, kuitenkin tekstin eri kohdissa. Tulkkeissa näkyy myös ongelmia lukujen välisten viittaussuhteiden hahmottamisessa, mikä saattaa johtua lukujen numeraalisesta muodosta lähdetekstissä.

Esimerkki (15)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
13 femmes sur un total de 103 selectionnés, et zero primée	kolmetoista naista ovat olleet yhteensä sadankolmen ehdokkaan joukossa, eikä	kolmetoista (0.7) kun yhteensä palkittuja on ollut satakolme (2.4) kolmetoista na-- ah anteeksi (0.5) kolmetoista naista on ollut (0.4) ehdokkaiden-- sadankolmen ehdokkaan joukossa (0.3) ja	kolmetoista naista (1.2) valittiin kaikenkaikkiaan sadankolmen öö (0.3) valitun joukosta (2.4)	kolmetoista naista sadastakolmesta (1.0) öö ehdokkaasta ja (0.6) äö nolla on saanut palkinnon

	yhtäkään ole palkittu	yhtä-- yhdellekkään naiselle ei ole annettu sesar palkintoa	eikä kukaan saanut palkintoa	
--	-----------------------	--	-------------------------------------	--

Tulkki 1 epäröi lukujen oikeiden sijamuotojen valinnassa, eli kyse on uudelleenmuotoilusta.

Mieteänet Tulkkien 2 ja 3 suorituksissa viestivät kognitiivisen kapasiteetin kuormittumisesta, mikä johtuu luultavasti viittaussuhteiden hahmottamisen haastavuudesta.

Esimerkki (16)

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
une seule femme Palme d'Or en 70 ans de festival	ainoastaan yksi nainen on saanut kultaisen palmun festivaalin seitsemänkymme ntävuotisen historian aikana	Yksi ainut (0.4) nainen joka on saanut (0.3) tämän kultaisen palmun (0.2) festivaalin seitsemänkymme- nen vuoden aikana	yksi ainoa (0.8) kultainen palmu seitsemän- kymmenen vuoden aikana on jaettu	ainoastaan yksi nainen on saanuth ööö palme dor palkinnon seitsemänkymmenen-- (1.0) vf seitsemävävä-- festivaalin seitsemänkymmentävuotise n historian aikana

Yllä olevassa esimerkissä (16) voi huomata, että Tulkki 3 epäröi lukujen oikeiden sijamuotojen valinnassa. On jälleen kyse aiemmin mainitusta uudelleenmuotoilusta, ei niinkään varaslähdöstä. Tulkki 2 jättää tulkkeestaan pois tiedon, että palkinto on jaettu naiselle, minkä vuoksi viestin koheesio kärsii. Barikin jaottelussa tämä vastaisi yhdistelmäpoistoa (engl. *compound omission*), sillä kieliopillisten yksiköiden välinen suhde muuttuu ja merkitysero on suuri.

5.5.3 Lähdetekstin interferenssi

Lähdetekstin interferenssi saattaa näkyä enemmän tulkin väsyessä ja kognitiivisen kapasiteetin kuormittuessa. Tästä on esimerkkinä toisen tekstin lopussa lause, joka sisältää ainoastaan yhden substantiivin määritteen, *ces mesures* ('nämä toimet'). Kaikissa tulkkeissa on havaittavissa joko liiallista demonstratiivipronominien käyttöä tai epäröintiä niiden käytön suhteen. Tulkkeissa 1 ja 2 on ylimääräinen demonstratiivipronomini myös lauseen lopussa viittaamassa viininviljelijöihin tai -tuottajiin. Tulkkeissa 2 ja 3 ilmenee epäröintiä pronominin käytön suhteen: tulkkeessa 2 sana toistuu kahteen kertaan, kun taas tulkkeessa 3 se vaihtuu yksiköstä monikkoon. Tulkkeissa 1 ja 3 on havaittavissa hiljaisia taukoja, jotka viittaavat prosessointiin tai ylikuormittumiseen. Syy ylimääräisten demonstratiivipronominien käyttö saattaa olla vaikeus ymmärtää lähdetekstin pitkän

virkkeen monimutkaisia viittaussuhteita tai väsymys, sillä ilmiö esiintyy toisen tekstin lopussa, jolloin tulkit olivat luultavasti jo väsyneitä.

Niin ikään relatiivipronominien käyttö ja kuin myös lauseen lopun sanajärjestys viestivät lähdetekstin interferenssistä. Tulkkeissa 1 ja 3 käytetään pronominia *jotka*, kun taas tulkkeissa 2 pronominia *mitä*, kun parempi vaihtoehto olisi *joita*, koska viitataan johonkin konkreettiseen, eli viiniturismin toimijoihin. Tulkkeiden 1 ja 3 loppuosat noudattavat ranskankielisen lähdetekstin sanajärjestystä, minkä isäksi Tulkki 1 tekee alkutekstistä poikkeavan lisäyksen *nimenomaan*. Demonstratiivipronominien ilmestymisestä tulkkaukseen havainnollistetaan esimerkissä 17.

Esimerkki (17)

Lähdeteksti 2	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Dans l'état actuel, ces mesures ne concernent pas les acteurs de l'œnotourisme que sont les vignerons indépendants.	<i>Nykytilanteessa nämä toimet eivät koske viiniturismin toimijoita, joita itsenäiset viininviljelijät ovat.</i>	tällä hetkellä nämä toimenpiteet eivät koske (0.4) viiniturismin (1.8) toimijoita (0.6) jotka nimenomaan ovat näitä riippumattomia viinintuottajia	koska nyt nämä (0.9) nämä menettelyt niitä ei ole ajateltu viininviljelymatkailun (0.5) ö-ö järjestäjien hyväksi mitä nämä viininviljelijät ovat	tämän (0.8) öö nykytilanteessa nämä toimet koskevat ainoastaan -- (2.3) eivät koske (1.4) ömm (0.8) viini turismin toimijoita (1.7) jotka ovat riippumattomia (1.3) viininviljelijöitä

Toinen teksti sisältää kaksi *elle*-persoonapronominilla alkavaa virkettä, jolla viitataan aikaisemmassa kappaleessa mainittuun viestintäkampanjaan. Substantiivin käyttö pronominin käytön sijaan saattaisi lisätä viestin ymmärrettävyyttä viittaussuhteen kaukaisuuden vuoksi. Tulkkeet alkavat pronominilla *tämä*. Alla olevassa esimerkissä tulkkeeseen 1 on lisätty rinnastuskonjunktio *ja* lauseen alkuun, kuten myös kahdessa edeltävässä virkkeessä. Tulkkeissa 1 toisen virkkeen kohdalla lause aloitetaan idiomaattisemmin substantiivilla matkailijat, kun taas tulkkeissa 2 ja 3 ilmaisu on käännetty suoraan ranskankielistä sanajärjestystä noudattaen. Tulkkeissa 2 on vaihtelua nominatiivin ja inessiivimuodon välillä, kun taas tulkkeissa 3 käytetään ainoastaan inessiivimuotoa.

Lähdeteksti 1	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
---------------	---------	----------	----------	----------

Elle répond à l'envie d'évasion...	<i>Kampanja vastaa haluun paeta...</i>	ja tässä vastataan nimenomaan (0.2) siihen että...	tämä myöskin vastaa siihen tarpeeseen...	tässä nimenomaan vedotaan haluun...
Elle invite le grand public...	<i>Se kutsuu kansalaiset...</i>	matkailijoita (0.5) kannustetaan (0.9)...	suurelle yleisölle...	tässä vedotaan suureen yleisöön...

Suomen kielessä genetiiviattribuutit esiintyvät pääsanansa edessä tapauksissa, joissa ranskaksi käytetään prepositiota pääsananjälkeen. Kognitiivisesta näkökulmasta pitkän lauseen lukeminen kokonaisuudessaan ennen tulkkauksen aloittamista olisi suotavaa, sillä määrite saattaa olla kauempana tekstissä. Se saattaa kuitenkin olla mahdotonta, jos tulkki haluaa tuottaa tauotonta, sujuvaa puhetta. Tauko tulkkauksessa saattaa olla kuulijan mielestä vähemmän häiritsevää kuin uudelleenmuotoilu. Genetiiviattribuutin käyttö olisi seuraavassa esimerkissä (19) luontevinta, mutta tulkkeissa 1 ja 3 käytetään relatiivilausetta ja tulkkeissa 2 uutta päälauseetta. Tulkkeissa 1 ja 2 ministeriöiden järjestys on vaihtunut, mikä saattaa viestiä vastineen *Affaires étrangères* -ministeriölle olevan tulkeille tutumpi ja siksi tulevan heille mieleen nopeammin. Myös yhdistelmä *ulko- ja Eurooppa-asiainministeri* saattaa olla vakiintunut tulkkien mielestä. Ministerien ja ministeriöiden vastualueet vaihtelevat maittain, eikä Suomessa ole samaa ministerinimikettä (vrt. *ulkoasiainministeri ja maahanmuutto- ja eurooppaministeri*). Tulkkeissa 1 ja 2 on havaittavissa epäröintiä taukojen muodossa, kun taas Tulkki 3 ei epäröi vaan noudattaa lähdetekstin sanajärjestystä.

Esimerkki (19)

Lähdeteksti 2	Käännös	Tulkki 1	Tulkki 2	Tulkki 3
Secrétaire d'État auprès du ministre de l'Europe et des Affaires étrangères	<i>Eurooppa- ja ulkoasiainministeriön valtiosihteeri</i>	joka on siis (0.4) valtiosihteerinä (0.6) ulkoministeriössä (0.3) ja eurooppaministeriössä	hän on valtiosihteeri (0.8) e-e-ju ulkoasiainministeriössä ja eurooppaasioidenministerieissä	joka on valtiosihteeri eurooppaministeriössä ja ulkoministeriössä

Haastatteluissa kaksi tulkeista mainitsi erikseen suomen kielen genetiiviattribuuttien tuottavan ongelmia prima vistassa. Tulkin 2 mielestä suomi ja ranska kieliparina eivät sovi prima vistan tekemiseen, toisin kuin ruotsi ja ranska, joissa sanajärjestys on samankaltaisempi.

5.6 Käännösstrategiat ja tulkkiprofiilit

Käännösongelmia ja -vaikeuksia (Nord 1991: 150–160) ilmenee, vaikka tulkki olisi valmistautunut toimeksiantoon hyvin. On mahdotonta rekisteröidä ja palauttaa aktiiviseen työmuistiin tietyn erikoisalan termistö kokonaisuudessaan. Joissain tilanteissa oikeaa termiä ei heti löydy.

Haastatteluissa tulkit sanoivatkin ihmetelleensä, miten tietty vastine ei palautunut mieleen suorituksen aikana. Olosuhteet ja mielentila vaikuttavat suoritukseen, eikä väsynyt ja ärsyyntynyt tulkki välttämättä loista samalla tavalla kuin levännyt ja seesteinen. Vaikka tulkilla olisi tarvittava tieto saatavilla työmuistissaan, voivat stressi, puhenopeus, epäselvä artikulointi, epäkoherentti lähtöteksti tai tekniset ongelmat aiheuttaa haasteita. Tulkkausongelmien ilmetessä tulkki turvautuu tulkkausstrategioihin, joita Gile (2009: 191) kutsuu selviytymisstrategioiksi. Hän puhuu nimenomaan tietoisista ratkaisuista, joita tulkki on kehittänyt uransa aikana. Gile jakaa strategiat ymmärtämiseen liittyviin, ennaltaehkäiseviin ja uudelleenmuotoileviin. Ymmärtämiseen liittyviä strategioita ovat viiveen kasvattaminen, oman ekstralingvistisen tiedon käyttö merkityksen luomiseen tai tiedonhaku tulkkauksen aikana joko tietotekniikkaa tai koppikaveria apuna käyttäen. Ennaltaehkäiseviä strategioita ovat muistiinpanojen tekeminen, tulkkeen viiveen kasvattaminen tai lyhentäminen suhteessa puhujan puheeseen, tiedon segmentointi pienempiin jaksoihin ja uudelleenjärjestely työmuistin säästämiseksi. Uudelleenjärjestelyyn liittyvät strategiat ovat jo mainittujen lisäksi termin korvaaminen sen yläkäsitteellä, uudelleenmuotoilu ja sitaattilainan tai sanatarkan käännöslainan käyttäminen. Lähdetekstin rakenteen noudattaminen on strategia, jota tulkit noudattavat usein väsähtäessään. Tulkki voi myös ilmaista kuulijalle, että hän ei ole ymmärtänyt viestiä tarkalleen tai mistä tämä voi löytää tarvittavan tiedon (jos tilaisuudessa on oheismateriaalia saatavilla). Poisjätto, tiedon keksiminen tai mikrofonin sulkeminen ovat mahdollisia, joskin ei-toivottuja ja harvoin käytettyjä strategioita simultaanitulkkauksessa. Tutkimusaineiston tulkkeissa havaittuja strategioita ovat oman ekstralingvistisen tiedon eli käytännössä tekstuaalisen elämänkokemuksen käyttö merkityksen luomiseen, tiedon segmentointi pienempiin jaksoihin, termin korvaaminen yläkäsitteellä, uudelleenmuotoilu, sitattilainan ja sanatarkan käännöslainan käyttäminen sekä lähdetekstin rakenteen noudattaminen tulkkeessa.

Riccardi (2005: 757) kuvailee tulkkausta proseduraaliseksi taidoksi, jota on vaikea unohtaa sen kerran opittuaan. Hyvä tulkki on harjoittelun kautta sisäistänyt tehtävään vaadittavat kognitiiviset prosessit, ja hän käyttää niitä lähes huomaamattaan. Oletankin, että tutkimukseeni osallistuneilla tulkeilla on vuosien työkokemuksen myötä implisiittiset tulkkaustaidot selkärangassaan. Kohn & Kalina (1996: 135) pyysivät konferenssitulkkeja kommentoimaan litterointia omasta

suorituksistaan ja perustelevaan tulkkausstrategioitaan. Vaikken omassa tutkimuksessani antanut tulkkien suorituksia heille nähtäväksi, halusin haastattelun kautta saada lisätietoja oman suorituksen kokemisesta. Analysoin tulkkien suorituksia Gilen (2009: 200–211) ja Riccardin (2005: 765) luettelemien strategioiden pohjalta, jotka yleisimmin jaotellaan ymmärtämiseen tai tuottamiseen liittyviin, yleisiin ja hätäratkaisuihin. Vaikka Gilen ja Riccardin esittämä jaottelu koskee simultaanitulkkausta, pätee se myös muutamaa poikkeusta (viiveen kasvattaminen tai lyhentäminen suhteessa puhujaan) lukuunottamatta prima vistaan.

Yksikään tulkeista ei ollut tottunut tekemään prima vistaa työelämässä. Tulkkeja oli pyydetty tulkkaamaan yksittäisiä lauseita esim. lomakkeesta, mutta kokonaisiin teksteihin yksikään heistä ei ollut törmännyt. Tulkki 3 kokee prima vistan kuluttavammaksi ja haastavammaksi paperista lukemisen aiheuttaman ylimääräisen prosessoinnin vuoksi. Tulkin 1 mielestä prima vista ei ole oikeaa tulkkausta, vaan enemmänkin nopeaa kääntämistä, eikä hän itse ole tottunut menetelmään. Hänen mielestään on kuitenkin mahdollista kehittyä harjaannuttamalla ”motorisia prosessejaan”. Toisin sanoen tulkin tulisi kehittää prima vistassa käytettäviä proseduraalisia taitoja. Tulkin 2 mielestä prima vista oli ”aivan syvältä”:

Se on täysin niinku... kuten ranskaksi sanotaan perverssi, perversoitunut versio tulkkauksesta koska tulkkaus perustuu kaikkeen muuhun, siihen äänenpainoon, siihen kontekstiin siihen ihmisen eleisiin, tapaan olla

Kielten toisiaan muistuttavat rakenteet vaikuttavat prima vistan soveltuvuuteen tulkkaukseen niiden välillä. Tulkin 2 mielestä menetelmä on sopivampi kieliparille ruotsi–ranska, sillä suomen kielen rakenteet eroavat ranskan kielestä huomattavasti. Hänen mielestään menetelmää ei pitäisi kuitenkaan käyttää minkään kieliparin välillä, sillä paperia lukiessa kommunikaatiosta on läsnä vain 30 %. Myös Tulkki 1 mainitsi suomen kielen rakenteen ongelmallisuuden tulkkauksessa muihin kieliin päin. Harjaantunut tulkki on sisäistänyt eri kielten väliset erot ja kehittänyt niihin omat tulkkausstrategiansa (Riccardi 2005: 761). Suomen ja ranskan välillä tulkattaessa tulkit joutuvat segmentoimaan tietoa ja pilkkomaan sitä pienempiin merkitysyksiköihin säästääkseen työmuistiaan. Varsinkin toisen lähdetekstin loppua kohden tulkit noudattivat tätä strategiaa.

Yksikään tähän tutkimukseeni osallistuneista tulkeista ei kuitenkaan myöntänyt valmistautuneensa tulkkauskokeeseen. Voi olla, että he kokivat aihepiirin tarpeeksi tutuksi aikaisemman kokemuksensa perusteella. Ainoastaan Tulkki 1 kertoi ajatelleensa aiheesta aikaisemmin kuuntelemaansa radio-ohjelmaa. Ennen suoritusta Tulkki 3 mietti, olisiko sittenkin pitänyt

valmistautua ja tulisiko hän nolaamaan itsensä. Tulkki 2 oli utelias, kun taas Tulkki 3 oli hermostunut mahdollisten teknisten ongelmien vuoksi. Suorituksen jälkeen Tulkki 3 oli tyytyväinen ja helpottunut, että tulkkaus oli ohi. Tulkki 1 sanoi olevansa iloinen tehtävän suorittamisesta, mutta pettynyt, sillä omasta mielestään hän ei ehtinyt päästä kunnolla vauhtiin. Tulkki 2:n mielestä oli jännää ja häntä kiinnosti tutkimuksesta löytyvä informaatio.

Kaikki tulkit sanoivat, että yrittivät suorituksen aikana keskittyä eivätkä miettineet mitään. Tulkki 2 monitoroi omaa puhettaan ja yritti välttää mieteänten syntymisen huomatessaan niitä omassa tulkkeessaan. Kysymykseen *Mitä tekisit toisin?* tulkki 3 vastasi valmistautuvansa lukemalla tekstiä ääneen paperista ennen suoritusta. Tulkki 1 sanoi lukevansa lähdetekstin tietyt kappaleet kokonaisuudessaan ennen kuin aloittaisi tulkkauksen. Tulkki 2 hidastaisi vauhtia, katselisi tekstiä kaikessa rauhassa ja sanoisi kauniita lauseita. Ongelmia tuottivat tulkkien mielestä genetiiviattribuuttien jonot (T1 ja T2) ja oman puheen takeltelu suorituksen alussa (T3). Tulkit eivät muistaneet yksittäisiä virheitä suorituksen jälkeen, vaikka olivat niitä mielestään tehneet. Tulkki 2 mainitsi jättäneensä tietyn asian tahallaan pois, koska kokonaisuuden kannalta sillä ei ollut merkitystä. Tyytyväisiä tulkit olivat tuttujen, lyhyiden lauseiden tulkkaukseen (T1 ja T2). Tulkki 3 kertoi hidastaneensa tahtia toisen tekstin kohdalla ja sen vuoksi olevansa tyytyväinen tulkkauksen rytmiin.

Tulkkaustratkaisuista kysyttäessä Tulkit 1 ja 3 mainitsivat tekstissä eteenpäin pääsemisen. Tulkki 1 vältti tekstin lukemista pitkälle etukäteen välttääkseen tauot, mikä oli ongelmallista oikean sijamuodon löytämisen kannalta. Tulkki 3 sanoi yrittäneensä kääntää sanontoja suomalaisempaan suuntaan. Tulkki 2 sanoi aloittavansa pääsanana etsimisen lauseen lopusta ja sitä mukaan *”heittävänsä pois alta minkä oon tajunnu.2*

6 Pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella konferenssitulkkiin tekemiä prima vista -ratkaisuja ja etsiä erojen ja yhtäläisyyksien kautta syitä ilmiöille. Halusin myös selvittää, miten tulkit kokevat omat suorituksensa. Tulkkauksen arvioinnin subjektiivisen luonteen vuoksi virheiden jakaminen kategorioihin ei ole yksiselitteistä, ja objektiivisempien tulosten saamiseksi tulisi turvautua useampaan ulkopuoliseen arvioijaan. Muut analyysimenetelmät, kuten silmänliiketutkimus, auttaisivat tarkempien tutkimustulosten löytämisessä. Tutkimuksessa saatiin kuitenkin tietoa tulkkiin käyttämisestä ratkaisuista ja niiden käyttöön johtavista syistä. Tutkimustulokset viestivät kognitiivisen kuormituksen yksilöllisyydestä. Tehty tutkimus osoittaa, että pitkien taivutettujen ja taivuttamattomien järjestyslukujen tulkkaamista voisi sisällyttää entistä enemmän tulkkiin koulutukseen.

Miten konferenssitulkkiin prima -vista ratkaisut eroavat toisistaan? Tulkkeiden analyysissa Barikin (1971) virhejaottelun avulla onnistuin löytämään jokaisessa tulkkeessa toistuvia ilmiöitä, kuten esimerkiksi ongelmat lukujen tulkkauksessa tai uutuutta kuvaavan määritteen lisäys samaan kohtaan tulkkeita. Virheiden esiintyminen eri kohdissa tulkkeita oli yllättävää ja viittaa kognitiivisen kuormittumisen yksilöllisyyteen. Muistin kuormittamisen määrä prima vistassa riippuu myös tekstityypistä. Lyhyitä lauseita sisältävä teksti ei kuormita samalla tavalla kuin pitkät virkkeet. Tulkkiin mielestä he suoriutuivat hyvin lyhyistä, tutuista lauseista, joita olivat tottuneet kuulemaan työssään. Sanajärjestyksen ja syntaksin erot suomen ja ranskan välillä ovat myös kuormittavia: tulkin pitää pitkissä, monimutkaisissa virkkeissä etsiä pääsana ranskankielisen lauseen lopusta samalla muistaen lauseen alussa olevan informaation. Pitkän virkkeen kohdalla tulkki joutuu turvautumaan useisiin strategioihin. Aineistossa pitkissä virkkeissä käytetyin strategia oli lähtötekstin jakaminen pienempiin segmentteihin.

Oli yllättävää nähdä lukujen tuottavan ongelmia, vaikka ne olivat visuaalisesti saatavilla ruudulla. Se viittaa mahdollisesti lähdekielisen tekstin aiheuttamaan interferenssiin, sillä jos tulkit olisivat lukeneet ainoastaan luvut muistiinpanoistaan, oikea taivutusmuoto olisi tullut heille ehkä luonnostaan. Visuaalinen interferenssi vaikeuttaa varsinaisen sanallisen viestin prosessointia kiinnittämällä tulkin huomion lukujen ympärillä sijaitseviin ärsykkeisiin, eli tässä tapauksessa ympäröiviin sanoihin. Lukujen yhteydessä tapahtunut toisto ja oikean kongruentin sijamuodon etsiminen viittaa kognitiivisen kapasiteetin ylikuormittumiseen. Kognitiivista kapasiteettia ja

muistia säästettiin aloittamalla tulkkaus ennen kuin virke on prosessoitu kokonaisuudessaan, mikä johti uudelleenmuotoiluun tai toistoon ja mikä kenties kielii siitä, että tulkit käyttivät simultaanitulkkauksen strategioitaan, vaikka kyseessä oli prima vista -menetelmä. Lukuja sisältävät virkkeet eivät aineistossa olleet erityisen pitkiä, mutta useiden toisiinsa viittaavien lukujen muistaminen ja koordinointi lyhyenkin lauseen aikana saattaa olla kuormittavaa. Tulkin pitää rekisteröidä asia työmuistiinsa ja tuottaa se oikeassa muodossa sopivalla hetkellä, jotta viesti ja viittaussuhteet säilyvät koherentteina. Muistin kuormittuminen prima vistassa kasvaa suhteessa lähde- ja kohdekielen syntaktisen ja lingvistiseen eroon. Pitkien järjestyslukujen lausuminen taivutetussa muodossa takeltelemana on usein hankalaa myös yksikielisessä viestintätilanteessa. Tulkin kognitiiviseen kapasiteettiin kohdistuu tulkkaushetkellä kahden kielen samanaikaisen prosessoinnin vaatimus, joten on vain inhimillistä, että niissä kohdin tulkin kognitiivinen kestävyys ylittyy, mikä näkyy edelleen korjailuina ja uudelleenmuotoiluina.

Prima vista on tulkille julkinen ensikohtaaminen tekstin kanssa, jossa tulkkaushäpeän riski on maksimissaan. Arvostan tulkkien rohkeutta osallistua tutkimukseen, sillä vieraan tekstin tulkkeen äänittäminen analysoitavaksi on varmasti lisännyt suorituspainetta ja tulkkaushäpeän riskiä. Tulkit ovat sen vuoksi saattaneet harkita tulkkausratkaisujaan tarkemmin. Vastaako tulkkien käsitys omasta suorituksestaan todellisuutta? Haastattelut avasivat tulkkien ajatusmaailmaa, ja huomasiin etteivät he halua muistella menneitä virheitään. Menneiden unohtaminen onkin ihailtava ominaisuus tulkin työssä, sillä tulkkaus on välitöntä ja uusia haasteita ilmenee jatkuvasti. Julkisissa tilaisuuksissa kuten esimerkiksi valtioneuvoston tiedotustilaisuuksissa tapahtuva tulkkaus on luonnollisesti luku erikseen. Vaikka tulkki unohtaisi, kansa ei välttämättä tee niin.

Koen, että haastattelukysymykset eivät olleet tarpeeksi tarkkoja, ja jatkotutkimusta ajatellen olisi mielenkiintoista nähdä, miten tulkit itse perustelevat omia tulkkausratkaisujaan antamalla heidän itse analysoida tulkkeitaan tarkemmin litterointien avulla. Prima vistan harvinaisuus työelämässä ja tulkkien mielipide tulkkausmenetelmästä olivat mielenkiintoisia havaintoja. Monimutkaisen kirjoitetun tekstin tulkkaaminen valmistautumatta tuskin on yhdenkään tulkin unelmatehtävä, mutta uskon, että tulkit saattavat joutua vastaavaan tilanteeseen työelämässä. Prima vistan hybridimäisen luonteen vuoksi tulkki voi harjaannuttaa siinä vaadittavia proseduraalisia taitoja eli näkö- ja puheaistin koordinaatiota visuaalisen interferenssin minimoimiseksi. Menetelmässä vaadittavat taidot ovat lähempänä simultaanitulkkausta kuin kääntämistä, sillä tulkkeen on suotavaa syntyä aikailematta.

Tulkkauksen laadun arviointiin pätee sanonta 'Kauneus on katsojan silmässä', sillä arviointi on aina subjektiivista. Siksi olisi mielenkiintoista nähdä tarkemmin, miten tulkit kokevat omat suorituksensa. Mikä on tulkin mielestä pahin synti: tauko, virhe vai korjaus? Entä kuulijan? Kuulija ei välttämättä kiinnitä huomiota samoihin asioihin kuin tulkki, puhuja tai tutkija.

Silmänliiketutkimuksen epäonnistuminen muutti tutkimuksen alkuperäistä tutkimussuunnitelmaa, ja olisikin mielenkiintoista saada tietää, miten tulkki korreloivat haastavien kohtien kanssa rakenteeltaan erilaisessa kieliparissa ranska–suomi. Keskittyminen idiomaattisiin, luoviin ratkaisuihin virheanalyysin sijaan voisi niin ikään olla kiinnostavaa. Tätä tutkimusta vastaava analyysi koherenssin tai kokonaiskoherenssin näkökulmasta olisi myös oivallinen tutkimuksen kohde. Olisi toisin sanoen mielenkiintoista tutkia miten hyvin lähdepuheen sanoma välittyy kuulijakunnalle koherentisti ja kehittää siihen ajanmukainen tutkimusmenetelmä.

Inhimillisen prosessoinnin vaikeudesta huolimatta arvostukseni kokeneita ammattilaisia kohtaan kohosi. Tutkimus oli oman tulkkiuteni kannalta myös lohdullinen, sillä ymmärsin entistä selvemmin, että tulkkaus on inhimillistä toimintaa, jolta ei edes voi eikä pidä edellyttää täydellistä virheettömyyttä. Tulkkaus on aina kompromissi. Korjailut ja virheet kuuluvat tulkkausprosessiin, eikä tulkkausta pidä arvostella kirjallisen kääntämisen kriteerein. Kun tulkki joutuu aikapaineessa ja kohdekielen muotoilun ja ymmärrettävyyden paineessa ratkaisemaan, mitä tulkkeeseen sisällyttää, joutuu hän väistämättä jättämään jotain pois.

7 Lähteet

Agrifoglio, Marjorie (2004) Sight Translation and Interpreting. *Interpreting* 6 (1), 43–67.

Blumberg, Melvin & Pringle, Charles (1982) The Missing Opportunity in Organizational Research: Some Implications for a Theory of Work Performance. *Academy of Management Review*, 7, 560–569.

Boersma, Paul & Weenink, David (2018) *Praat: doing phonetics by computer* [tietokoneohjelma]. Versio 6.0.37, Haettu 1 helmikuuta 2021 sivustolta <http://www.praat.org/>

Čeňková, Ivana (2015) Sight Interpreting/Translation. Teoksessa: Franz Pöchhacker (toim.) *The Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies*. Routledge, Abingdon. 374–375.

Chen, Wallace (2015) Sight translation. Teoksessa: René Jourdenais ja Holly Mikkelson (toim.) *The Routledge Handbook of Interpreting*. Routledge, Abingdon. 144–153.

Gile, Daniel (1997) Conference interpreting as a cognitive management problem. Teoksessa: J.H. Danks, G.M. Shreve, S.B. Fountain & M.K. McBeath (toim.) *Cognitive processes in translation and interpreting*. Sage, Thousand Oaks/London/New Delhi. 196–214.

Gile, Daniel (2009) *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Revised edition*. John Benjamins, Amsterdam.

Gile, Daniel (2010) Cognitive-load related coping tactics in simultaneous interpreting. Teoksessa: Liao Qi Yi (toim.) *Contemporary Translation Studies in the West: a Reader*. Foreign Language Teaching and Research Press, Beijing. 255–273.

González, Roseann Duenas, Vázquez, Victoria & Mikkelson, Holly (1991) *Fundamentals of Court Interpretation. Theory, Policy and Practice*. Carolina Academic Press, Durham, North Carolina.

Hirst, William, Spelke, Elizabeth S., Reaves, Celia C., Caharack, George & Neisser, Ulrich (1980) Dividing Attention without Alternation of Automaticity, *Journal of Experimental Psychology*, 109, 98–117.

Isolahti, Nina (2013) *Tulkkauksen tarkkuus rikosoikeudenkäynnissä – saavuttamaton ihanne*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Jiménez Ivars, Amparo. (1999) *La traducción a la vista. Un análisis descriptivo*. Väitöskirja, Universidad Jaime I.

Kinnunen, Tuija & Vik-Tuovinen, Gun-Viol (2013) Familiarity with case material – threat to impartiality or necessary precondition for quality in court interpreting in criminal trials? Teoksessa Pradas Macías, E.M. & García Becerra, O. & Barranco-Droegge, R. (toim.) *Quality in Interpreting: Widening the Scope* (Vol 1). Granada: Comares, 245–266.

Kirchhoff, Hella (1976) Das driegliedrige, zweisprachige Kommunikationssystem Dolmetschen, *Le Langage et l'Homme* 31, 21–7.

Kohn, Kurt & Kalina, Sylvia (1996) The Strategic Dimension of Interpreting. *Meta*, 41(1), 118–138.

Lennes, Mietta (2002) *Total Duration of Labeled Segments*
[Praat komentosarja]. Haettu 1.2.2021 osoitteesta <https://lennes.github.io/spect/>

Lennes, Mietta (2009) *Save Conversation Tiers as Text File*
[Praat komentosarja]. Haettu 1.2.2021 osoitteesta <https://lennes.github.io/spect/>

Lennes, Mietta (2002) *Calculate segment durations*
[Praat komentosarja]. Haettu 1.2.2021 osoitteesta <https://lennes.github.io/spect/>

Mikkelson, Holly (2000) *Introduction to Court Interpreting*. ST. Jerome Publishing, Manchester, UK/Northampton, MA.

Moser-Mercer, Barbara (1995) Sight Translation and Human Information Processing. Teoksessa Neubert, A., Shreve, G., and Gommlich, K.(toim.) *Basic Issues in Translation Studies. Proceedings of the Fifth International Conference. Kent Forum on Translation Studies 1991*, 159–166.

Nord, Christiane (1991) *Text Analysis in Translation*. Rdopi, Amsterdam.

Nord, Christiane (2016) Meaning, Sense, Function – What is Transferred? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 231. 3–10.

Sand Pedersen, Emilie & Dam, Helle (2017) Short-Term Memory in the Production Phase of Sight Translation. *HERMES - Journal of Language and Communication in Business*, 27(52), 93–105.

Pöchhacker, Franz (2004) *Introducing interpreting studies*. Routledge, London/New York.

Riccardi, Alessandra (2005) On the Evolution of Interpreting Strategies in Simultaneous Interpreting. *Meta*, 50(2), 753–767.

Shlesinger, Miriam (1989) *Simultaneous Interpretation as a Factor in Effecting Shifts in the Position of Texts on the Oral-literate Continuum*, unpublished M.A. Thesis, Tel Aviv University.

Seleskovitch, Danica (1978) *Interpreting for international conferences: Problems of language and communication*. Pen and Booth, Washington, DC.

Seleskovitch, Danica & Lederer, Marianne (1984) *Interpreter pour traduire*, Didier, Paris.

Setton, Robin & Motta, Manuela (2007) Syntacrobatics. Quality and reformulation in simultaneous with text. *Interpreting* 9:2, 199–203.

Setton, Robin & Dawrant, Andrew (2016) *Conference Interpreting: A Complete Course*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.

Spelke, Elizabeth, Hirst, William & Neisser, Ulric (1976) Skills of Divided Attention, *Cognition*, 4, 215–230.

Viezzi, Maurizio (1996) *Aspetti della qualità in interpretazione*. Università degli studi, Scuola superiore di lingue moderne per interpreti e traduttori, Trieste.

Viezzi, Maurizio (1989) Information Retention as a Parameter for the Comparison of Sight Translation and Simultaneous Interpretation: An Experimental Study. *The Interpreters' Newsletter* 2, 65–69.

Viezzi, Maurizio (1990) Sight Translation, Simultaneous Interpretation and Information Retention. Teoksessa: L. Gran & C. Taylor (toim.), *Aspects of Applied and Experimental Research on Conference Interpretation*. Campanotto, Udine, 54–60.

Wadensjö, Cecilia (1998) *Interpreting as interaction*. Longman, London.

8 Liitteet

Lyhenteet

LT1	Lähdeteksti 1
LT2	Lähdeteksti 2
K	Käännös
T1	Tulkki 1
T2	Tulkki 2
T3	Tulkki 3

Litterointimerkinnot

-	Kesken jäänyt tavu tai sana
--	Korjaus
(0.1)	Tauko, pituus ilmoitettu sekunnin kymmenesosina

Haastattelukysymykset

1. Mikä on koulutus- ja työtaustasi? Mitä kieliä tulkkaat??
2. Kuinka paljon olet tehnyt prima vistaa?
3. Miten prima vistan tekeminen eroaa muista tulkkauksen lajeista?
4. Miten valmistauduit? Valmistautumiseen käytetty aika?
5. Kuvaile tuntemuksiasi ennen suoritusta.
6. Kommentoi käyttämiäsi tulkkausratkaisuja.
7. Mikä suorituksessa meni mielestäsi hyvin?
8. Tuottiko jokin osa tekstistä sinulle ongelmia? Mikä?
9. Mitä tekisit toisin?
10. Muistatko yksittäisiä virheitä? Anna mahdollisia esimerkkejä.
11. Mitä mietit suorituksen aikana?
12. Kuvaile tuntemuksiasi suorituksen jälkeen.

Suostumuslomake: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Erot konferenssitulkkiens prima vista -tulkkausratkaisuisissa. Pro gradu- tutkielma

Tutkimuksen tekijä: Annika Stenvall. Ranskan kääntämisen ja tulkkauksen maisterikoulutettava, Helsingin yliopisto.

Kuvaus tutkimuksesta

Tutkimuksen tavoite on tarkastella ammattitulkkiens tekemiä tulkkausratkaisuja ja sitä, miten he kokevat omat suorituksensa. Tutkimus on kokeellinen tutkimus, joka koostuu kahdesta eri osasta: nauhoitetusta tulkkauksesta ja haastattelusta suorituksen jälkeen. Koe suoritetaan etänä Zoom-sovelluksen kautta. Kokeen arvoitu kesto aika on alle tunti. Koetilanteessa koehenkilö saa näytölleen kaksi ranskankielistä tekstiä, jotka hänen on tulkattava suomeksi prima vista -menetelmällä. Tekstien aiheet on annettu koehenkilölle viimeistään 12 tuntia ennen koetilannetta. Tulkkaus on aloitettava mahdollisimman pian tekstin ilmestyttyä ruudulle. Koetilanteen tulkkaukset äänitetään ja litteroidaan. Litteroinnin suorittaa ainoastaan tutkimuksen tekijä. Tutkimuksen ohjaaja näkee litteroidut tekstit, mutta voi tarvittaessa tarkistaa äänitteeltä otteita litteroinnin laadun varmistamiseksi. Litteroinnit ja ääniraidat yksilöidään koodilla tutkimushenkilöiden anonymiteetin takaamiseksi. Aineistosta saatu tieto analysoidaan ja julkaistaan tutkimuksen tekijän Helsingin yliopiston humanistiselle tiedekunnalle suoritettavassa pro gradu -tutkielmassa.

Suostumus

Olen ymmärtänyt, mikä on kyseisen tutkimuksen tarkoitus ja siinä käytetty tutkimusmenetelmä. Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia ja että osallistumiseni on vapaaehtoista. Voin milloin vain halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen ilman perusteltua syytä. Ymmärrän, että tutkimuksessa kerätty aineisto on luottamuksellista ja että sitä käytetään ainoastaan kyseiseen tutkimukseen. Suostun sekä tulkkauksen että haastattelun nauhoittamiseen. Tutkimuksen tekijä säilyttää aineistoa huolellisesti, niin ettei kukaan muu pääse siihen käsiksi, ja hävittää sen, kun pro gradu -tutkielma on hyväksytty.

Päiväys

Koehenkilön allekirjoitus ja nimenselvennys

Lähdetekstit

Lähdeteksti 1:

Mesdames les parlementaires et élus,
Madame la cheffe du service des droits des femmes et de l'égalité,
Mesdames et messieurs,
Chers tous,

Il est des domaines dans lesquels nous ne pouvons plus attendre que les choses changent « d'elles-mêmes ». Parce qu'elles ne changeront pas. L'égalité femmes-hommes a fait plus de progrès en soixante-dix ans, sans doute, qu'en plusieurs millénaires. Mais la plus grande erreur serait de croire que nous avons accompli l'essentiel du chemin. Non. Nous en avons fait la moitié. Nous avons fait celui de l'égalité en droit. Nous devons accomplir celui de l'égalité en actes. C'est l'un des grands défis de ce XXIème siècle, pour les sociétés du monde entier. La France ne fait pas exception. Ce défi est encore devant nous. L'actualité récente nous l'a bien rappelé.

Elle nous a rappelé les stéréotypes et les discriminations dont les femmes continuent de faire l'objet. Elle nous a rappelé aussi les non-dits, l'omerta, les mentalités souterraines.

Nous pensions que *seule* la révolution des comportements restait à faire. Nous découvrons que même la révolution des consciences n'est pas achevée. Et nous n'avons pas besoin d'aller jusqu'aux cas les plus extrêmes révélés par l'actualité, pour nous en convaincre. Il suffit de regarder les statistiques : elles ne sont pas le fait d'une personnalité ou de circonstances particulières, elles traduisent les anomalies du quotidien, les petites injustices qui une fois cumulées aboutissent à une inégalité majeure de fait. Pour tous ceux qui doutent encore des témoignages, il y a les chiffres.

Il y a les données objectives. Je ne veux pas vous assommer, mais je crois qu'il est important de les faire résonner, une fois par an au moins. Nous allons faire le point sur ce qui a été accompli depuis la dernière réunion de ce Comité et l'adoption de la feuille de route pour 2017. Je voudrais toutefois redonner quelques chiffres, qui rappellent la réalité de notre vie culturelle.

- Qui rappellent qu'à peine plus d'un tiers des établissements publics de ce ministère sont dirigés par une femme.
- Que moins d'un long métrage sur quatre en France est réalisé par une femme.
- Que moins d'un tiers des œuvres programmées dans nos théâtres publics sont signées par des femmes ;
- On ne compte aucune femme cheffe d'orchestre à la tête d'un orchestre labellisé par l'État alors que nos voisins européens accueillent nos cheffes françaises.
- Pour le César de la meilleure réalisation : 13 femmes sur un total de 103 sélectionnés, et zéro primée ;
- Pour la Palme d'Or à Cannes : une seule femme Palme d'Or en 70 ans de festival (1993, Jane Campion).

Les chiffres parlent. Ils nous rappellent combien l'accès aux scènes, aux métiers, aux opportunités reste inégal. Les chiffres nous rappellent aussi combien les rémunérations restent inégales. Les femmes gagnent en moyenne 10% de moins que les hommes au sein de ce ministère, et près de 20% moins dans les entreprises culturelles.

Lähdeteksti 2:

Pour que l'œnotourisme reprenne des couleurs

Pour faire face au contexte d'épidémie de Coronavirus et accompagner les vignerons indépendants, la Confédération des Vignerons Indépendants de France a apporté des éléments de réassurance et un soutien à la communication aux vignerons adhérents au mouvement.

Des fiches techniques et de bonnes pratiques ont été publiées dès le 11 mai, dans l'objectif d'informer les vignerons indépendants des protocoles d'accueil et des mesures sanitaires conseillés lors de l'accueil du public au domaine.

Les bonnes pratiques à adopter lors de la vente et la dégustation, ainsi que lors des activités et événements touristiques sont traduites sous forme de pictogrammes pour faciliter l'affichage des gestes barrières dans les châteaux, domaines et caveaux et ainsi rassurer les visiteurs.

En parallèle et toujours dans le but de soutenir les vignerons indépendants, une communication digitale nationale a été lancée : "Cette année, (re)découvrons les vignobles français !".

Articulée autour des notions de partage, d'authenticité et de convivialité, elle a pour objectif d'inviter les visiteurs à se rendre dans les vignobles français cet été et découvrir des nouveaux cépages, cuvées et terroirs.

Elle répond à l'envie d'évasion et de nature exprimée par les Français et incite à soutenir la consommation locale.

Elle invite le grand public à vivre des expériences et des émotions, en toute sécurité, avec des vignerons indépendants qui garantissent un accueil responsable dans le respect des protocoles de mesures sanitaires.

Néanmoins, ces mesures d'accompagnement et de soutien ne sont pas d'ordre financières.

Le visitorat au sein des domaines a largement été impacté par le virus, une perte de chiffre d'affaires se fait alors ressentir lorsque l'on sait que l'œnotourisme constitue une source de revenus supplémentaire.

Les vignerons indépendants ne peuvent pas prétendre aux mesures d'aides du "Plan de Relance Tourisme". Dans l'état actuel, ces mesures ne concernent pas les acteurs de l'œnotourisme que sont les vignerons indépendants.

Nous avons donc conjointement, avec l'Association Générale de la Production Viticole, alerté Monsieur Jean-Baptiste LEMOYNE, Secrétaire d'État auprès du ministre de l'Europe et des Affaires étrangères, pour que les vignerons, également acteurs du tourisme sur leur territoire, puissent bénéficier de ces mesures.

Résumé en français

Les stratégies utilisées par les interprètes de conférence dans la traduction à vue

Comme l'interprétation consécutive et simultanée, la traduction à vue est un mode d'interprétation dans lequel l'interprète reproduit à voix haute un discours de la langue source en langue cible, à la différence près qu'ici il s'agit d'un texte écrit et que l'interprète n'entend donc pas la voix de l'orateur. Ainsi, ce qui caractérise la traduction à vue, c'est la visibilité du texte, c'est-à-dire que l'interprétation se déroule non seulement entre deux langues différentes, mais aussi entre deux formes de langage, écrite et parlée (Isolahti 2013 : 82). La traduction à vue est souvent considérée comme une forme hybride entre traduction et interprétation. (Čeňková 2015 : 374). Dans cette étude, nous examinons les stratégies d'interprétation utilisées par trois interprètes professionnels en nous concentrant sur la production de la langue cible. Le but est d'analyser l'équivalence sémantique entre le texte source d'une part et la production orale et son rythme d'autre part. Trois interprètes de conférence ont participé à cette étude composée de la traduction à vue de deux textes ainsi que d'une interview. Pour analyser l'équivalence sémantique, nous utilisons les mêmes catégories d'éloignement du texte source que Henri Barik (1971). Les modèles d'efforts conçus par Daniel Gile (2009) et développés par Marjorie Agrifoglio (2004) nous aident à comprendre pourquoi l'interprète commet des erreurs et à analyser comment les stratégies d'interprétation varient dans la traduction à vue. L'interprétation n'étant jamais une prestation parfaite, pour cela nous sommes certaine que des problèmes d'interprétation vont apparaître. D'une part nous cherchons à établir quelles stratégies d'interprétation sont utilisés et, d'autre part, par le biais des interviews effectués après les prestations, comment les interprètes voient leur prestation eux même.

Le type et la complexité du texte affectent l'utilisation d'effort de mémorisation. Les différences de constructions syntaxiques de la langue source et la langue cible y jouent aussi un rôle. Pour découvrir ces différences, nous avons choisi deux textes sources qui présentent des divergences au niveau sémantique et syntaxique. Le premier texte est un extrait du discours de Françoise Nyssen, prononcé à l'occasion du comité ministériel pour l'égalité entre les hommes et les femmes dans la culture et la communication, daté du mercredi 7 février 2018. Ce discours argumentatif aborde les questions de l'égalité dans la vie culturelle et comporte 512 mots. Le deuxième texte est un extrait modifié du communiqué de presse de l'acteur syndical Les vignerons indépendants de France, ayant pour titre *Pour que l'œnotourisme reprenne des couleurs*. Certaines phrases et propositions complexes ont été simplifiées pour faciliter l'interprétation. Ce communiqué de presse contient 352

mots. Avant de réaliser les tests avec les interprètes professionnels, deux étudiants d'interprétation de l'Université d'Helsinki ont participé aux mêmes tests pour en valider le fonctionnement. Les trois interprètes ont participé à l'étude en ligne en utilisant la plateforme Zoom. Les prestations ont été enregistrées et segmentées puis annotées avec le logiciel scientifique Praat. Nous avons cherché à transcrire rigoureusement les enregistrements des interprétations en finnois rigoureusement, mais sans prendre en compte l'intonation ou d'autres facteurs prosodiques. Nous nous sommes concentrées sur la distribution des pauses, la vitesse et le rythme d'articulation ainsi que le contenu sémantique.

Notre analyse se base sur la catégorisation des fautes de Barik ainsi que les modèles d'effort de la traduction à vue de Gile et Agrifoglio. Pour analyser les stratégies d'interprétation utilisées nous utilisons les stratégies de Gile (1995) et Riccardi (2005). Les textes sources sont marqués LT1 et LT2, notre traduction littérale est appelée K, et les prestations des interprètes T1, T2 et T2.

La traduction à vue se distingue des autres modes d'interprétation par l'absence de la voix de l'orateur. Cela veut dire que l'interprète peut choisir son débit, tout en respectant l'idée que l'interprétation reste un événement immédiat. L'interprète ne peut pas tirer profit de l'intonation et autres traits prosodiques, comme les pauses naturelles, présentes dans un discours spontané interprété en mode simultané. En analysant l'équivalence sémantique et la précision de la transmission du contenu nous pouvons observer l'équivalence du texte source avec le texte cible. Mais l'équivalence sémantique ne suffit pas pour que l'interprétation soit de haute qualité, car elle doit aussi paraître fluide. La longueur des prononciations, la vitesse de l'articulation, le nombre des pauses silencieuses et remplies, les répétitions et les réparations affectent l'image que le récepteur a de la fluidité de la prestation. D'un autre côté, une prestation qui apparaît fluide peut comporter des erreurs, c'est pourquoi il est important d'analyser l'ensemble, en prenant en compte aussi bien l'équivalence, la précision que la fluidité.

La vitesse de l'articulation a été globalement plus lente pour le deuxième texte (LT2). Le changement de vitesse est le plus élevé chez l'interprète T1 (-25 %) et le moins marqué chez l'interprète T3 (-14 %). La raison pour la chute de la vitesse est probablement dû au type de texte, car les interprètes sont habitués au texte du type LT1. Les périodes de phonation sont des segments ininterrompus dans la parole de l'interprète, qui ne contiennent pas de pauses silencieuses. Les pauses remplies (hésitation dans la production orale, par exemple /ø/, /œ/) et les voyelles longues faisant partie de l'articulation d'un mot sont comptés dans les périodes de phonation. La longueur

d'une période de phonation reflète la capacité de l'interprète de traiter une idée complète et la reformuler dans la langue cible. Les phrases longues exigent plus de capacité cognitive, car l'interprète doit mémoriser et traiter la première proposition de la phrase en même temps qu'il lit la suivante. Une longue période de phonation sans fautes paraît fluide dans l'oreille du locuteur. Nous avons compté toutes les périodes de phonation, pauses remplies comprises, les allongements vocaliques et les réparations. Les périodes de phonation des interprètes T1 et T3 étaient plus courtes pour LT2, cependant les périodes de phonation de l'interprète T2 sont restées égales dans les deux textes. Il s'agit peut-être d'une question d'habitude, car l'interprète T2 nous a dit d'être habitué à ce type de texte dans son travail.

Les pauses sont nécessaires dans un discours car l'orateur doit respirer. Elles montrent aussi quand l'interprète traite l'information acquise. Les pauses remplies sont souvent signe d'hésitation, un phénomène peu désirable en l'interprétation. Les longues pauses interrompent un discours courant, mais sont parfois nécessaires pour que l'interprète puisse comprendre le passage suivant dans son intégralité. L'interprète T3 utilise des pauses plus longues alors que l'interprète T2 fait davantage de pauses. Nous pouvons nous demander laquelle de ces deux stratégies est la meilleure. Dans le corpus, les pauses longues sont suivies d'un passage compliqué du texte, ce qui veut bien dire que l'interprète cherche une solution pendant la pause.

Les hésitations, faux-départs, reformulations et répétitions sont des types de disfluences présents dans le corpus. Quand l'interprète s'arrête au milieu d'une proposition et recommence d'une autre manière, il s'agit d'un faux-départ, souvent dû au fait que l'interprète n'as pas traité le message entier avant de commencer son interprétation. Il peut s'agir d'une stratégie acquise de l'interprétation simultanée, où elle peut être nécessaire pour ne pas créer trop de décalage et économiser sa capacité cognitive. Les faux-départs comportent un segment sémantique plus long que dans les cas de reformulation, dans lesquelles l'interprète revient en arrière pour corriger la déclinaison d'un ou de plusieurs mots. Dans le corpus, la reformulation a été observée surtout dans les phrases contenant des nombres. Les pauses se sont présentées dans les passages contenant la répétition d'un ou de plusieurs mots, ce qui indique la congestion de la capacité cognitive de l'interprète.

Pour maintenir la qualité de l'interprétation, il est inévitable qu'une partie du contenu disparaisse. L'omission des mots individuels n'est pas forcément une erreur, car l'interprète peut utiliser une autre manière d'exprimer la même chose. Normalement, les noms propres et les nombres ne

peuvent pas être substitués, bien que des exceptions à cette règle existent. Pour analyser l'équivalence sémantique et la précision nous comparons les textes sources avec les prestations des interprètes. Selon Viezzi (1996 :80–81) l'évaluation de l'équivalence est ambiguë, car deux langues ne sont jamais entièrement symétriques sur le plan linguistique. L'équivalence devrait se manifester aussi sur le plan du registre. Dans tous les cas, le message devrait être compréhensible, clair et cohérent.

Pour nous faire une idée de l'équivalence nous allons présenter les différentes catégories d'écarts du texte cible de Henri Barik (1971) : les omissions, les ajouts et les erreurs. Barik identifie quatre types d'omissions : omission d'un mot ou segment (*skipping omission*), omission d'un segment suite à une incompréhension (*comprehension omission*), omission à cause du décalage trop grand (pas essentiel dans cette étude) et omission due au regroupement des éléments sémantiques. Dans notre corpus nous avons noté des omissions chez chaque interprète. Il s'agissait le plus souvent de l'omission d'une unité lexicale (par exemple le substantif *l'omerta*), n'ayant pas trop d'impact sur l'idée du texte original. Souvent, les omissions étaient néanmoins liées aux reformulations, présentes dans les phrases suivantes.

Selon Barik, un ajout est de l'information ajoutée au texte source par l'interprète. Il peut s'agir d'un ajout qualificatif (*qualifying addition*), l'interprète ajoute un mot qualificatif pour souligner le message. Une autre sous-catégorie est l'ajout élaboratif (*elaborative addition*) : de l'information parfois utile est ajoutée pour mieux faire comprendre le message. Lorsqu'un lien est créé entre deux idées, il s'agit d'un ajout relationnel (*relationship addition*) quand un. La dernière sous-catégorie des ajouts est l'ajout de clôture (*closure addition*), dans laquelle un mot ou expression est ajouté pour passer d'une proposition à la suivante. Ceci est souvent dû au fait que l'interprète n'a pas compris ou n'as pas pu interpréter le message dans son intégralité. Ces quatre types d'ajouts sont présents dans le corpus. Parfois il s'agit des cas isolés mais on constate aussi des ajouts réalisés systématiquement par tous les interprètes aux mêmes endroits du texte. Les trois interprètes ont ainsi fait un ajout qualificatif pour exprimer de la nouveauté, sens absent dans le texte source, dans leur traduction du passage suivant du texte source : « Elle invite le grand public à vivre des expériences et des émotions ». (T1 : *uusia tunteita*, T2 : *kokea uutta*, T3 : *ennenkokematonta, uudenlaisia tunteita*). Les interprètes ont éventuellement voulu renforcer le message ou voulu gagner du temps pour réfléchir à leur décision suivante.

La dernière catégorie distinguée par Barik est les erreurs, qu'il divise en cinq sous-catégories : les erreurs sémantiques légères et graves (*mild and gross semantic errors*) ainsi que les substitutions et les reformulations légères, moyennes et graves (*mild, substantial and gross phrasing changes*). La différence entre les erreurs sémantiques est le niveau de gravité du changement de sens du produit final. Dans les cas légers une unité lexicale est mal traduite, mais le noyau du message reste plus ou moins le même. Barik divise les trois types d'erreurs sémantiques graves en malentendus liés à l'homonymie, aux fausses références et fausses traductions. Dans une reformulation légère, l'interprète reformule totalement ou partiellement le message, mais l'idée reste la même. Quand le message est considérablement reformulé sans trop altérer son idée, il s'agit d'un cas moyen. Dans les cas graves le noyau du message est différent de l'original, en raison d'une mauvaise traduction, d'un malentendu, d'une omission ou d'un décalage trop important. La plupart des éloignements du texte source dans le corpus peuvent être classés dans la dernière sous-catégorie mentionnée. Les erreurs sémantiques graves ne sont pas très récurrentes. Souvent il s'agit du tout dernier mot d'un paragraphe, qui signale la saturation de la capacité cognitive. L'interprète T2 a donné l'équivalent finnois du *domaine public*, quand le texte source disait *public au domaine*. Il pourrait s'agir d'un syntagme tellement récurrent dans le travail quotidien de l'interprète de conférence qu'il interfère avec le choix sémantique correct.

Nous utilisons les catégories de Barik pour analyser la qualité des prestations des interprètes, mais comme la division des catégories se fait subjectivement elle peut être problématique. Barik a constaté dans son étude que les professionnels interprétaient d'une manière moins littérale que les étudiants, et c'est pourquoi nous croyons que la définition des fautes peut être compliquée. Les professionnels vont trouver des équivalents qui sont plus idiomatiques que littéraux. Les fautes décrites par Barik peuvent aussi être considérées comme des stratégies d'interprétation : l'interprète a pu choisir d'omettre une partie de l'information qu'il considère inutile. Il peut aussi s'agir d'une lacune terminologique dans la langue cible.

Des phénomènes récurrents qui ressortent du corpus sont l'interprétation des salutations, des nombres et l'interférence du texte source. Les salutations et formules de politesse sont différentes dans chaque culture, mais les interprètes de conférence sont habitués à ce genre de texte. L'interprète T3 choisit d'omettre entièrement les salutations, ce qui peut être soit un malentendu soit une stratégie pour économiser sa capacité cognitive. T1 fait une reformulation légère tandis que T2 reste plus proche du texte source, l'interprétation de e dernier contenant cependant des pauses remplies.

Les nombres, les noms propres, les listes et les termes sont des unités de perception qu'un interprète devrait noter, en mode consécutif. Dans la traduction à vue, la prise de notes n'est pas nécessaire – ni même possible par manque de temps – car le texte source reste visible. Néanmoins, des erreurs se sont produites dans l'interprétation des nombres. Le texte source LT1 contient des nombres cardinaux, ordinaux, des fractions et des pourcentages. Les répétitions et les reformulations pour trouver la bonne déclinaison du nombre sont les phénomènes les plus récurrents dans le corpus.

L'interférence de la langue source se manifeste quand la capacité cognitive de l'interprète est chargée. Les différences syntaxiques entre le français et le finnois rendent l'interprétation idiomatique et correcte d'une phrase longue impossible, si on ne la lit pas dans son intégralité. Pour l'auditeur une pause silencieuse peut paraître moins grave qu'une correction. Le type d'interférence le plus présent dans le corpus est le saucissonnage des phrases, sûrement utilisé pour réduire l'effort de mémorisation.

Les catégories d'erreurs présentées par Barik peuvent être des stratégies délibérées, car l'interprétation est toujours d'un caractère imparfait. Même si l'interprète s'est bien préparé pour sa mission, l'aspect temporel fait qu'il ne peut jamais tout interpréter et doit utiliser des stratégies de survie (Gile 1995). Gile divise les stratégies en trois catégories, liées à la compréhension, à la prévention et à la reformulation. Les stratégies présentes dans le corpus sont l'utilisation d'informations extralinguistiques pour la création du sens, la segmentation de l'information, la substitution d'un terme par un hyperonyme, la reformulation, la reproduction phonétique du terme ou l'adaptation du texte cible à la structure du texte de départ. Selon Riccardi (2005 :757) l'interprétation est une compétence procédurale difficile à oublier une fois acquise. Un interprète expérimenté a développé ses propres stratégies pour chaque combinaison de langues. En travaillant du français vers le finnois, les interprètes doivent souvent recourir à la segmentation.

Le but de cette étude était d'examiner les stratégies d'interprétation utilisées et de trouver leurs causes à travers des différences et des ressemblances dans les choix faits par les interprètes dans le corpus. La catégorisation des écarts du texte source proposé par Barik (1971) a rendu possible l'analyse de l'équivalence sémantique et par ce biais la découverte de phénomènes récurrents chez chaque interprète. Le problème posé par l'interprétation des nombres, malgré leur visibilité dans le texte source, était surprenant. Plus de précision dans les questions de l'interview aurait pu être utile. Nous aurions également aimé voir comment les interprètes analysent leurs propres interprétations à

partir des transcriptions qui étaient faites. Une recherche incorporant l'oculométrie permettrait aussi d'approfondir l'analyse des passages posant problème aux interprètes.